

«مفهوم»

سوال‌های مفهومی از سؤال‌های مهم کنکور به شمار می‌آیند. چه بسا موفقیت کامل یک دانش‌آموز، به پاسخ او به سؤال مفهومی آزمون مربوط می‌شود. سؤال‌های مفهومی در مقایسه با سایر سؤال‌ها پیچیدگی بیش‌تری دارند. برای پاسخ دادن به این نوع سؤال‌ها، دانستن معنای عبارت کافی نیست بلکه نیاز به فهم دقیق عبارت و تحلیل درست آن دارد.

برای پاسخ دادن به سؤال‌های مفهومی، دانش‌آموز باید پس از ترجمه‌ی جمله، با ذهنی پویا به تحلیل و بررسی آن بپردازد تا به پاسخ صحیح برسد. در همین راستا آشنا شدن با عبارت‌های مهم و تمرین و ممارست مستمر می‌تواند ذهن دانش‌آموزان را فعال نموده و قدرت تحلیل آن‌ها را بالا ببرد. در این فصل، سؤال‌های مفهومی چهار گزینه‌ای با پاسخ تشریحی ارائه شده است که امیدوارم دانش‌آموزان محترم این سؤال‌ها را با دقت، مورد بررسی قرار داده و پاسخ‌های تشریحی را که در آن روش‌های پاسخ دادن به سؤال‌های مفهومی، بیان شده است، به طور کامل، مطالعه نمایند. یقیناً مطالعه‌ی دقیق مطالب زیر می‌تواند قدرت تحلیل دانش‌آموزان را افزایش داده و آن‌ها را در پاسخ دادن به تست‌های مفهومی یاری کند.

تست: «رُبَّ ظَمَانٍ بَصَفُوا الْمَاءَ غَصًّا» عَيْنِ الصَّحِيحِ فِي مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ: (تجربی ۸۶-۸۵)

(۱) جميع الأحيان يغصّ الظَّمآن بالماء! (۲) مَنْ يَشْعُرُ بِالْغَصِّ فَلْيَشْرَبْ صَفْوَ الْمَاءِ!

(۳) ليس كلُّ شيءٍ نُجِبُهُ مفيداً لنا! (۴) نَرْجُو نَفْعَ كُلِّ شَيْءٍ ليس فيه ضرر!

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

ترجمه‌ی عبارت «رُبَّ ظَمَانٍ بَصَفُوا الْمَاءَ غَصًّا» می‌شود: «چه بسا تشنه‌ای که با آب صاف و زلال، گلوگیر و خفه شده است» آب صاف و زلال برای شخص تشنه، بسیار مفید است. اما چه بسا شخص تشنه با همان آب، خفه شده است. یعنی گاهی اوقات آدمی می‌پندارد که چیزی برای او مفید است در حالی که همان چیز به او ضرر می‌رساند. گزینه‌ی ۳ می‌گوید: «هر چیزی را که دوست داریم برای ما مفید نیست.»

توجه: برای رسیدن به جواب صحیح این سؤال، در ابتدا باید ترجمه‌ی جمله‌ی داده شده را بدانیم. سپس تمامی گزینه‌ها را ترجمه نموده و از میان ترجمه‌ها، آن گزینه‌ای که با عبارت داده شده متناسب است به عنوان پاسخ صحیح انتخاب شود.

عبارت «رُبَّ ظَمَانٍ بَصَفُوا الْمَاءَ غَصًّا» در کنکور سراسری سال ۸۵ - ۱۳۸۴ برای رشته‌ی زبان‌های خارجی (سالی - واحدی) به صورت زیر آمده بود:

تست: «رُبَّ ظَمَانٍ يَصْفُو الْمَاءَ غَصًّا» المفهوم الصحيح للعبارة:

- (۱) العطشانُ يَمُوتُ بسبب حُزْنِهِ لَا عطشه!
- (۲) عَسَى أَنْ تُجِئُوا شَيْئاً وَهُوَ شَرُّكُمْ!
- (۳) الماءُ الخالصُ يُسَبِّبُ صفاء أكبادنا وَ رفع أحزاننا!
- (۴) فى العطشانِ إضافة إلى العطش الغصة والكآبة!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

این گزینه می‌گوید: «چه بسا چیزی را دوست می‌دارید در حالی که آن برای شما بد است» این گزینه دقیقاً بیان کننده‌ی مفهوم عبارت داده شده است.

نتیجه: اگر معنای دقیق عبارت داده شده را بدانیم، به جواب صحیح می‌رسیم اگر چه گزینه‌های مختلفی برای آن آورده شود. لذا توصیه می‌شود که از حفظ کردن پاسخ اجتناب نموده و در فهمیدن درست عبارت‌ها بکوشیم تا با تغییر گزینه‌ها به اشتباه نیفتیم.

تست: «عَيْنَ الْمُنَاسَبِ لِمَفْهُومِ الْآيَةِ: «لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى»:

- (۱) كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ
- (۲) لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ
- (۳) قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ
- (۴) وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

ترجمه‌ی «لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى» می‌شود: برای انسان، چیزی جز تلاشی که انجام داده است وجود ندارد. «بهترین راه برای رسیدن به پاسخ، ترجمه‌ی گزینه‌ها است. گزینه‌ی یک: «هر کسی در گرو کار خویش است» (یعنی آن چه که به انسان می‌رسد، نتیجه‌ی تلاش و کار اوست) گزینه‌ی دو: «چرا می‌گویید آنچه را که عمل نمی‌کنید» (چرا از آن چه که بدان عمل نمی‌کنید سخن می‌رانید؟) گزینه‌ی سه: «هدایت از گمراهی مشخص شده است» گزینه‌ی چهار: «در راه خدا آن طور که شایسته است جهاد کنید.» با دانستن ترجمه‌ی چهار گزینه، به راحتی به جواب صحیح می‌رسیم.

تست: «مَنْ بَادَرَ الصَّيْدَ مَعَ الْفَجْرِ قَنَصَ!» عَيْنَ الصَّحِيحِ فِي الْمَفْهُومِ: (رياضی ۸۵-۸۶)

- (۱) عَلَى الصَّيَّادِينَ أَنْ يَقْتَصُوا فِي الْوَقْتِ الْمَعِينِ!
- (۲) يَجِبُ عَلَيْنَا أَنْ نُبَادِرَ بِأَعْمَالِ الْخَيْرِ فِي أَوَّلِ الصَّبَاحِ!
- (۳) الْإِنْسَانُ الَّذِي يَقُومُ بِأَعْمَالِهِ بَدَنٌ تَأْخِيرُ فَهُوَ النَّاجِحُ!
- (۴) إِنَّ أَحْسَنَ الْأَعْمَالِ لِلصَّيَّادِ أَنْ يَذْهَبَ إِلَى الصَّيْدِ عِنْدَ الْفَجْرِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

برای رسیدن به پاسخ صحیح، حتماً باید معنای عبارت اصلی یعنی: «مَنْ بَادَرَ الصَّيْدَ مَعَ الْفَجْرِ قَنَصَ» را بدانیم. سپس گزینه‌ها را ترجمه کنیم. پس از آن، پیام اصلی عبارت را به عنوان پاسخ صحیح انتخاب کنیم. ترجمه‌ی «مَنْ بَادَرَ الصَّيْدَ مَعَ الْفَجْرِ قَنَصَ» می‌شود: «هر کس با سپیده‌ی صبح به شکار کردن اقدام کند، شکار می‌نماید (به هدف می‌زند)» پیام اصلی این عبارت این است که ما باید در کارهای خود سستی و تنبلی را رها کنیم و کارهای خود را به عقب نیندازیم تا به هدف خود برسیم. اینک به ترجمه‌ی گزینه‌ها می‌پردازیم: گزینه‌ی یک: شکارچیان باید در زمان معین، شکار کنند. (این گزینه ممکن است به ظاهر به عبارت اصلی نزدیک باشد اما مفهوم اصلی عبارت را در بر ندارد بلکه معنای سطحی عبارت داده شده است) گزینه‌ی دو: ما باید در اول صبح اقدام به کارهای خیر کنیم. (این گزینه نیز در بردارنده‌ی پیام اصلی عبارت داده شده نیست. ضمناً عبارت اصلی هرگز درباره‌ی اعمال خیر صحبت نمی‌کند بلکه منظور عبارت، انجام هر کاری است بدون تأخیر انداختن آن) گزینه‌ی سه: انسانی که کارهایش را بدون تأخیر انجام می‌دهد موفق‌تر است. (این عبارت، کلی بوده و پیام اصلی عبارت داده شده را در بر دارد) گزینه‌ی چهار: همانا بهترین کارها برای شکارچی این است که سپیده‌دم به شکار برود (این گزینه، به ظاهر عبارت داده شده پرداخته است و در بردارنده‌ی پیام اصلی آن نیست. در تست‌های مفهومی باید سعی شود پیام اصلی عبارت به عنوان گزینه‌ی صحیح انتخاب شود).

تست: «فی الحیاة أحوالٌ لا تخضع لإرادة الإنسان!» «عین الأُقرب إلى مفهوم العبارة: (ریاضی ۸۶-۸۵)

- (۱) إِنَّمَا الدُّنْيَا خِيَالٌ عَارِضٌ! (۲) مَا كُلُّ مَا يَتَمَنَّى الْمَرْءُ يُدْرِكُهُ!
(۳) لَا يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنَ الْقَدَرِ، بِالْخَوْفِ! (۴) قَدْ يَفْعَلُ الْعُسْرُ مَا لَا يَفْعَلُ الْيُسْرُ!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای رسیدن به پاسخ صحیح، ابتدا باید جمله‌ی اصلی را ترجمه کنیم. ترجمه‌ی عبارت می‌شود: «در زندگی، حالات و شرایطی وجود دارد که خارج از اراده‌ی انسان است (تحت اراده‌ی انسان نیست)». برای یافتن پاسخ صحیح باید گزینه‌ها را ترجمه کنیم قطعاً گزینه‌ای که معنی و مفهوم آن، به عبارت اصلی نزدیک‌تر است، پاسخ صحیح خواهد بود.

ترجمه‌ی گزینه‌ها به شرح زیر است: گزینه‌ی یک: «دنیا تنها خیالی گذرا است.» (این عبارت به گذر سریع دنیا و عدم بقای آن اشاره دارد) گزینه‌ی دو: «هر چه را که آدمی آرزو کند، به دست نمی‌آورد» (اولین «ما»، نافی است و فعل «يُدرِكُ» را منفی می‌کند. دومین «ما» اسم موصول است. این عبارت، در اصل این چنین بوده است: لَا يُدْرِكُ الْمَرْءُ كُلَّ مَا يَتَمَنَّى. و به دلیل مراعات وزن و قافیه، کلمه‌های آن، جابه‌جا شده است. زیرا این عبارت، مصرعی از یک بیت است. قطعاً پاسخ صحیح نیز همین گزینه است) گزینه‌ی سه: «آدمی، با ترس از مقدرات، فرار نمی‌کند و رهایی نمی‌یابد» (این عبارت اصلاً به عبارت اصلی داده شده نزدیک نیست) گزینه‌ی چهار: «گاهی سختی، کاری را انجام می‌دهد که راحتی انجام نمی‌دهد.» (این گزینه نیز نمی‌تواند پاسخ صحیح باشد)

توجه: در سؤال‌های مفهومی، دانستن معنای گزینه‌ها ضروری است.

تست: عَيِّنِ الْمَقْصُودَ مِنَ الْعِبَارَةِ التَّالِيَةِ: «المصاعِبُ مُحْكٌ لِلْإِنْسَانِ» (رياضی ۸۶-۸۵)

- (۱) لَوْلَمْ تَكُنْ الْمُشَقَّةُ شَرُّفَ النَّاسِ كُلُّهُمْ!
 (۲) مَا اسْتَسَلَمْتَ إِلَّا آمَالَ إِلَّا لِصَابِرٍ!
 (۳) الْفَشَلُ مَعْبَرُ الْإِتِّصَارِ، فَلَا تَخَافُوهُ!
 (۴) الْوَصُولُ إِلَى الْآمَالِ فِي رُكُوبِ الْخَطَرَاتِ!

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

برای پاسخ دادن به این سؤال، ابتدا باید عبارت داده شده را ترجمه کنیم: «مشکلات محک و آزمایشی برای انسان است» (المصاعِب، جمع المَصْعَبَة = سختی‌ها، مشکلات)

قطعاً برای رسیدن به پاسخ صحیح باید گزینه‌ها را ترجمه کنیم: گزینه‌ی یک: «اگر سختی و مشقت نباشد، همه‌ی مردم شریف و با منزلت می‌شوند.» گزینه‌ی دو: «آرزوها فقط تسلیم آدم شکست می‌شود» (یعنی فقط انسان صبور به آرزوها دست می‌یابد) گزینه‌ی سه: «شکست، گذرگاه پیروزی است پس، از آن نترسید.» گزینه‌ی چهار: «رسیدن به آرزوها در سوار شدن بر خطرها است (یعنی برای رسیدن به آرزوها باید خود را به خطر افکنیم). با کمی دقت در می‌یابیم که منظور از «المصاعِبُ مُحْكٌ لِلْإِنْسَانِ» این است که سختی‌ها می‌تواند معیار سنجش انسان‌ها باشد. برخی افراد تحمل مواجه شدن با سختی‌ها را ندارند و خیلی زود، عقب‌نشینی می‌کنند اما برخی دیگر، تسلیم سختی‌ها نمی‌شوند بلکه با اراده‌ی نیرومند خود سختی‌ها را با موفقیت، پشت سر می‌گذارند و شریف می‌شوند اما کسانی که تسلیم سختی‌ها می‌شوند، پیشرفت نمی‌کنند و به عزت و بزرگی، دست نمی‌یابند. ضمناً عبارت «المصاعِبُ مُحْكٌ لِلْإِنْسَانِ» مفهومی عام داشته و برای مقایسه نمودن افراد با یکدیگر استفاده می‌شود.

توجه: در سؤالات مفهومی اگر عبارت داده شده، دارای مفهوم عام باشد، باید از انتخاب گزینه‌ی دارای معنای خاص و محدود اجتناب شود.

تست: عَيِّنِ الْمَقْصُودَ مِنَ الْعِبَارَةِ التَّالِيَةِ: «مَنْ لَمْ يَكُنْ ذَنْبًا أَكَلَتْهُ الذَّنَابُ.» (رياضی ۸۶-۸۵)

- (۱) فِي مَوَاجِهَةِ أَصْدِقَانِكَ لَا تَكُنْ ضَعِيفًا فَهُمْ يَأْكُلُونَكَ!
 (۲) الدُّنْيَا كَالْغَايَةِ، فَالْقَوَى يَأْكُلُ الضَّعِيفَ!
 (۳) إِذَا لَمْ تَكُنِ الْأُمُّ مُقْتَدِرَةً فَالْأَوْلَادُ لَا يَسْمَعُونَ كَلَامَهَا!
 (۴) إِذَا لَمْ يَكُنِ الْإِنْسَانُ قَوِيًّا فَلَا خَرُونَ يَجْتَنِبُونَهُ!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای پاسخ دادن به این سؤال، ابتدا عبارت داده شده را ترجمه می‌کنیم: «هر کس گریه نباشد، گریه‌ها او را می‌خورند.» این یک مثال نادرست و غیر اخلاقی است. زیرا در این مثال، جامعه به یک جنگلی تشبیه شده است که در آن قوی، ضعیف را از بین می‌برد. و برای این که کسی از بین نرود، باید قوی باشد. البته برای کلمه‌ی قوی از «الذَّئِب» استفاده شده است و از «الأسد» به معنای «شیر» استفاده نکرده است. لذا همین امر، بار منفی عبارت را می‌رساند. در گزینه‌ی یک، کلمه‌ی «أصدقاء» (دوستان) آمده است که موجب محدود شدن مفهوم عبارت داده شده گردیده است. در گزینه‌ی سه نیز کلمه‌ی «الأم» (مادر) مفهوم عبارت داده شده را محدود کرده است. لذا نادرستند. گزینه‌ی چهار نیز بیان کننده‌ی دوری نمودن افراد از انسان ضعیف است. این گزینه نیز نادرست است زیرا در عبارت اصلی داده شده هجوم آوردن گریه‌ها و افراد نیرومند بر فرد ضعیف، مطرح است.

به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: یک: «در رویارویی با دوستان، ضعیف نباش که آن‌ها تو را می‌خورند.» (دوست واقعی هرگز به دوست خود هجوم نمی‌برد) دو: «دنیا، مانند جنگل است که قوی، ضعیف را می‌خورد.» همان طور که گفته شد، عبارت اصلی داده شده، معنای غیر اخلاقی داشته و جامعه و دنیا را به جنگل، تشبیه کرده است) سه: «اگر مادر، قوی و با اقتدار نباشد فرزندان به سخن او گوش فرا نمی‌دهند.» (این گزینه، عبارت اصلی داده شده را محدود نموده است و مادر و فرزندان را به گرگ‌هایی تشبیه نموده است که بسیار نادرست است) چهار: «اگر انسان قوی نباشد، دیگران از او دوری می‌کنند.» (این عبارت بدین معنا است که اگر انسان ضعیف باشد، دیگران از او دور می‌شوند. در حالی که عبارت اصلی داده شده عکس این را می‌گوید)

توجه: زمانی که جمله‌ی اصلی داده شده، معنای عام و کلی دارد باید از انتخاب گزینه‌ای که معنای خاص و محدودی دارد و در آن، مصداقی آورده شده است اجتناب کرد.

تست: «الْبِرُّ أَنْ تَعْمَلَ فِي السِّرِّ عَمَلَ الْعَلَانِيَةِ» الْخَطَأُ فِي الْمَفْهُومِ هُوَ: الْاجْتِنَابُ عَنْ . . . (ریاضی ۸۴-۸۳)

(۱) النِّفَاق (۲) الرِّيَاء (۳) التَّلَوُّن (۴) الْكِبَر

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

ترجمه‌ی عبارت داده شده می‌شود: «نیکی آن است که در پنهانی همچون آشکارا عمل کنی.» یعنی پنهان و آشکار تو یکی باشد و از ریاکاری و دورویی بپرهیزی. مفهوم این عبارت این است که درست بودن کار انسان در این است که در کار خود ریا نکند. با ترجمه‌ی گزینه‌ها در می‌یابیم که دوری جستن از «کبر و غرور» پیام این عبارت نیست. لذا پاسخ، گزینه‌ی (۴) می‌شود به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: (۱) النِّفَاق: دورویی و نفاق (۲) رِیاء = رِیاء نمودن (۳) التَّلَوُّن = دورنگی و دورویی (۴) الْكِبَر = غرور و تکبر

تست: «و عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا.» عَيْنُ الصَّحِيحِ فِي الْمَفْهُومِ:

(۱) الاجتناب عن التَّأَنِّي (۲) الاجتناب من الْكِبَر

(۳) عَدَمُ الْمَشْيِ عَلَى الْأَرْضِ بِهَدْوٍ (۴) الْإِهْتِمَامُ بِعِبَادِ اللَّهِ

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

در ابتدا ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه را به دست می‌آوریم: «و بندگان خدای رحمان، کسانی هستند که بر روی زمین با فروتنی و آرامی راه می‌روند» با به دست آوردن ترجمه، در می‌یابیم که بندگان صالح خداوند کسانی هستند که اهل تکبر و غرور نیستند و بر روی زمین به آرامی و فروتنی راه می‌روند. تنها گزینه‌ای که بیان کننده‌ی دوری جستن از تکبر و غرور است، گزینه‌ی (۳) می‌باشد. ترجمه‌ی گزینه‌ی یک می‌شود. دوری جستن از تأَنِّي و آرامش.

گزینه‌ی سه می‌گوید: به آرامی بر روی زمین حرکت نکردن. و ترجمه‌ی گزینه‌ی چهار می‌شود: توجه به بندگان خدا.

توجه: هرگاه بخواهیم پاسخ صحیح تست‌های مفهومی را به دست آوریم، ابتدا باید عبارت داده شده سپس تمامی گزینه‌ها را ترجمه کنیم. پس از آن با تحلیل درست، گزینه‌ی صحیح را انتخاب کنیم. البته در این راستا، هر چقدر تست‌های بیش‌تری تمرین شود، تسلط بیش‌تری حاصل می‌شود.

تست: الفقرُ مقرونٌ بمنَّ لا يَقْنَعُ. مفهوم العبارة هو: (تجربی - ۸۱)

- (۱) الفقرُ و القناعةُ متلازمانِ.
(۲) لا فَقْرَ لِمَنْ قَنَعَ.
(۳) مَنْ يَقْتَرُ يَقْنَعُ.
(۴) مَنْ لَمْ يَكُنْ فَقِيرًا لَمْ يَكُنْ قَانِعًا.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

در ابتدا، به ترجمه‌ی عبارت داده شده می‌پردازیم: «فقر و تهیدستی، همراه کسی است که قناعت نکند.» یعنی هر کس قناعت نکند، فقیر و تهیدست می‌شود. سپس گزینه‌ها را ترجمه می‌کنیم. گزینه‌ی یک: فقر و قناعت، ملازم یکدیگرند. گزینه‌ی دو: هیچ فقری برای کسی که قناعت کند، وجود ندارد. گزینه‌ی سه: هر کس فقیر شود، قناعت می‌کند. گزینه‌ی چهار: هر کس فقیر نباشد، قانع نیست. با توجه به ترجمه‌های مشخص می‌شود که گزینه‌ی صحیح، گزینه‌ی (۲) می‌باشد.

توجه: برای پاسخ دادن به سؤال‌های مفهومی دانستن معنای عبارت داده شده و ترجمه گزینه‌ها، الزامی است.

تست: عَيْنُ الصَّحِيحِ فِي مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ: «الْعُذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ»

- (۱) كِرَامُ النَّاسِ يَقْبَلُونَ الْعُذْرَ.
(۲) إِنَّ كِرَامَ النَّاسِ يَعْتَذِرُونَ إِلَى النَّاسِ.
(۳) إِنَّ كِرَامَ النَّاسِ لَا يَقْبَلُونَ الْمَعْذِرَةَ.
(۴) يُقْبَلُ عُذْرُ كِرَامِ النَّاسِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

ترجمه‌ی عبارت داده شده می‌شود: «عذرخواهی نزد مردم بزرگوار و بخشنده پذیرفته می‌شود.» می‌توان گفت این عبارت معادل «بخشش از بزرگان است» می‌باشد. با ترجمه‌ی گزینه‌ها به راحتی می‌توان به پاسخ صحیح رسید.

- گزینه‌ی یک: مردم بزرگوار و بخشنده، عذرخواهی را می‌پذیرند.
گزینه‌ی دو: همانا مردم بزرگوار و بخشنده از مردم عذرخواهی می‌کنند.
گزینه‌ی سه: همانا مردم بزرگوار و بخشنده، معذرت‌خواهی را نمی‌پذیرند.
گزینه‌ی چهار: عذر (پوزش) مردم بزرگوار و بخشنده پذیرفته می‌شود.

تست: «لَا خَيْرَ فِي وَدِّ امْرِئٍ مُتْلُونٍ» الْمَفْهُومُ هُوَ دَمْ . . .

- (۱) الحاسد (۲) البخيل (۳) المنافق (۴) المتكبر

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

ترجمه‌ی عبارت می‌شود: «هیچ خیری در دوستی آدم دورو نیست.» با توجه به کلمه‌ی «مُتْلُون» به معنای «دو رو، منافق» گزینه‌ی (۳) صحیح است. گاهی دانستن معنای یک کلمه‌ی کلیدی می‌تواند ما را به پاسخ صحیح برساند. به دانش‌آموزان عزیز، توصیه می‌شود از هیچ لغتی از لغت‌های کتاب، غافل نشوند.

تست: «إِنَّمَا أَوْلَادُنَا بَيْنَنَا أَكْبَادُنَا تَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ» مفهوم العبارة هو:

- (۱) يَهْدِي الْوَالِدَانِ أَوْلَادَهُمَا وَ هُم يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ.
- (۲) الْوَالِدَانِ يَحْتَاجَانِ إِلَى أَوْلَادَهُمَا احتیاجَ الْجِسْمِ إِلَى الْكِبْدِ.
- (۳) يُحِبُّ الْأَوْلَادُ وَالِدَيْهِمْ حُبَّ الْإِنْسَانِ كِبْدَهُ.
- (۴) يُعْتَبَرُ الْأَوْلَادُ أَكْبَاداً لِوَالِدَيْهِمْ.

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

برای رسیدن به گزینه‌ی صحیح باید عبارت داده شده را ترجمه کنیم. ترجمه‌ی عبارت می‌شود: «همانا فرزندان ما در میان ما، جگر گوشه‌های ما هستند که بر روی زمین راه می‌روند.» این عبارت، حبّ و عشق پدر و مادر را به فرزندان‌شان نشان می‌دهد. با ترجمه‌ی گزینه‌ها، مشخص می‌شود که گزینه‌ی (۴) صحیح است. به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: گزینه‌ی یک: پدر و مادر فرزندان‌شان را هدایت می‌کنند درحالی که آن‌ها (فرزندان) بر روی زمین راه می‌روند. گزینه‌ی دو: پدر و مادر به فرزندان خود احتیاج دارند همان طور که جسم به جگر (کبد) نیاز دارد. گزینه‌ی سه: فرزندان، پدر و مادر خود را دوست دارند همان طور که انسان جگر خود را دوست دارد. گزینه‌ی چهار: فرزندان جگر گوشه‌هایی برای پدر و مادرشان به شمار می‌روند.

توجه: اولین گام برای پاسخ دادن به سؤال‌های مفهومی، دانستن معنای عبارت داده شده و گزینه‌های پیشنهادی است.

تست: «إِنَّمَا نَأْتِي أَنْ نَأْكُلَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ شَيْئاً إِلَّا بِدَفْعِ الثَّمَنِ» مفهوم العبارة هو:

- (۱) إِنَّا لَنْ نَأْخُذَ أَمْوَالِكُمْ.
- (۲) إِنَّا نَشْتَرِي مِنْكُمْ أَمْوَالَكُمْ.
- (۳) إِنَّا نُعْطِيكُمْ الثَّمَنَ وَ لَا نَأْكُلَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ شَيْئاً. (۴) إِنَّا نَرْفُضُ أَكْلَ أَمْوَالِكُمْ بَعْدَ دَفْعِ الثَّمَنِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

همان طور که پیش از این گفته شد، برای رسیدن به پاسخ صحیح، ابتدا باید عبارت اصلی داده شده را ترجمه کنیم. ترجمه: «همانا ما ایا داریم (خوداری کنیم) که از اموالتان چیزی را بخوریم مگر با پرداختن بهای آن» سپس گزینه‌ها را به ترتیب ترجمه می‌نماییم. گزینه‌ی یک: همانا ما اموالتان را نخواهیم خورد. گزینه‌ی دوم: همانا ما از شما اموالتان را می‌خریم. گزینه‌ی سه: همانا ما قیمت را می‌دهیم و از اموالتان چیزی را نمی‌خوریم. گزینه‌ی چهار: همانا ما خوردن اموالتان را پس از پرداختن بها رد می‌کنیم. پیام جمله‌ی «إِنَّمَا نَأْتِي أَنْ نَأْكُلَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ شَيْئاً إِلَّا بِدَفْعِ الثَّمَنِ» این است که ما با پرداخت قیمت، اموالتان را می‌خوریم. این بدین معنی است که ما اموالتان را از شما می‌خریم. لذا گزینه‌ی صحیح، گزینه‌ی (۲) می‌باشد.

توجه: گاهی می‌توانیم پس از ترجمه‌ی عبارت اصلی داده شده، بلافاصله آن را در ذهن خود مورد تحلیل و بررسی قرار دهیم پس از آن به سراغ گزینه‌ها برویم.

تست: «قَدْ يَضُرُّ الشَّيْءُ تَرْجُو نَفْعَهُ» عَيْنِ الصَّحِيحِ فِي الْمَفْهُومِ:

- (۱) عَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَ هُوَ شَرٌّ لَكُمْ. (۲) عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ
(۳) لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ (۴) هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

عبارت «قَدْ يَضُرُّ الشَّيْءُ تَرْجُو نَفْعَهُ» یعنی «گاهی اوقات یک چیز ضرر می‌رساند در حالی که تو، به سود و نفع آن امید داری» (هرگاه بعد از «قد» فعل مضارع بیاید، «قد» بر «تقلیل» دلالت نموده و به معنای «گاهی» می‌باشد).

گزینه‌ی یک می‌گوید: «چه بسا چیزی را دوست می‌دارید در حالی که آن برای شما بد است.» ترجمه‌ی گزینه‌ی دو: «چه بسا چیزی را ناپسند می‌دارید در حالی که آن برای شما خوب است.» ترجمه‌ی گزینه‌ی سه: «به نیکی نخواهید رسید تا این که (مگر این که) اتفاق کنید از آن چه که دوست می‌دارید.» ترجمه‌ی گزینه‌ی چهار: «آیا پاداش احسان چیزی جز احسان است» با توجه به ترجمه‌ی گزینه‌ها، نزدیک‌ترین گزینه به مفهوم عبارت داده شده، گزینه‌ی یک است. توضیح این که گاهی اوقات ما فکر می‌کنیم کاری به نفع ما می‌باشد لذا آن کار را دوست می‌داریم و به طرف آن گرایش پیدا می‌کنیم اما دروغ از این که آن کار به زیان ما می‌باشد. با دانستن ترجمه‌ی دقیق گزینه‌ها می‌توانیم به پاسخ صحیح برسیم.

تست: «الدَّهْرُ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَكَ وَ يَوْمٌ عَلَيْكَ.» عَيْنِ الصَّحِيحِ فِي الْمَفْهُومِ:

- (۱) رَأَيْتُ الدَّهْرَ مُخْتَلِفًا يَدُورُ فَلَاحِزَنُ يَدُومُ وَ لَا سُرُورَ.
(۲) دَقَاتُ قَلْبِ الْمَرْءِ قَائِلَةٌ لَهُ إِنَّ الْحَيَاةَ دَقَائِقُ وَ ثَوَانِ.
(۳) فِي الْجُبْنِ عَارٌ وَ فِي الْإِقْدَامِ مَكْرَمَةٌ وَ الْمَرْءُ بِالْجُبْنِ لَا يَنْجُو مِنَ الْقَدَرِ.
(۴) قَدْ يَضُرُّ الشَّيْءُ تَرْجُو نَفْعَهُ رَبُّ ظَمَانَ بَصَفُوا الْمَاءَ غَصًّا.

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

ترجمه‌ی عبارت «الدَّهْرُ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَكَ وَ يَوْمٌ عَلَيْكَ» می‌شود: «روزگار دو روز است: یک روز برای تو (به نفع تو) و یک روز برضد تو (به زیان تو)» قطعاً این عبارت بر سرعت گذر عمر دلالت نمی‌کند بلکه بر گوناگون بودن ایام (روزگار) دلالت دارد. می‌گوید: روزی اوضاع بر وفق مراد ما می‌باشد و به نفع ما است و روزی دیگر به زیان ما است. «لک» یعنی «به نفع تو، برای تو». «علیک» یعنی «به زیان تو، بر ضد تو» ضمناً عبارت «یوم لنا و یوم علینا» معادل «گهی پشت به زین و گهی زین به پشت» است با ترجمه‌ی گزینه‌ی یک، در می‌یابیم که همین گزینه، پاسخ صحیح است. توجه فرمایید:

«روزگار را دیدم که گوناگون می‌چرخد، پس نه اندوهی دوام می‌یابد و نه شادی و سروری» گزینه‌ی دو بر گذر سریع عمر و روزگار دلالت دارد. به ترجمه‌ی گزینه‌ی دو توجه فرمایید: «تپش‌های قلب آدمی به او می‌گوید، همانا زندگی دقیقه‌ها و ثانیه‌هایی است.

گزینه‌ی سه در این باره سخن می‌گوید که انسان نباید ضعف خود را به گردن مقدرات بیندازد و در برابر حوادث ساکت بماند و هیچ اقدامی برای رهایی از گرفتاری ننماید. به ترجمه‌ی این گزینه توجه فرمایید:

«در ترس، ننگ وجود دارد و در شجاعت، بزرگی و آدمی، با ترس از مقدرات رهایی نمی‌یابد.»

اما منظور از گزینه‌ی چهار این است که، گاهی از چیزی انتظار نفع و سود داریم در حالی که آن به زیان ما است. به ترجمه‌ی گزینه‌ی چهار توجه کنید:

«گاهی یک چیز ضرر می‌رساند در حالی که تو، به سود و نفع آن امید داری. چه بسا تشنه‌ای که با آب صاف و زلال گلوگیر و خفه شده است.»

توجه: در پاسخ دادن به چنین سؤال‌هایی، علاوه بر دانستن معنای جمله‌های داده شده، داشتن قدرت تجزیه و تحلیل بالا نیز لازم است. و برای بالا بردن چنین قدرتی تمرین و ممارست زیاد لازم است.

تست: «إنما الدنيا خيالٌ عارضٌ / قَلَمَا يَبْقَى و أخبارٌ تُقَصُّ» عَيْنُ الْأَقْرَبِ ای مفهوم البیت:

- (۱) رَأَيْتُ الدَّهْرَ مُخْتَلِفًا يَدُورُ فَلَا حُزْنَ يَدُومُ و لَا سُرُورَ.
- (۲) دَقَاتُ قَلْبِ الْمَرْءِ قَائِلَةٌ لَهُ إِنَّ الْحَيَاةَ دَقَائِقُ و ثَوَانِ.
- (۳) فِي الْجُبْنِ عَارٌ و فِي الْإِقْدَامِ مَكْرَمَةٌ وَ الْمَرْءُ بِالْجُبْنِ لَا يَنْجُو مِنَ الْقَدَرِ.
- (۴) قَدْ يَضُرُّ الشَّيْءُ تَرْجُو نَفْعَهُ رَبُّ ظَلَمَانَ يَصْفُو الْمَاءَ غَضًّا.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

بیت «إنما الدنيا خيالٌ عارضٌ / قَلَمَا يَبْقَى و أخبارٌ تُقَصُّ» بر کوتاه بودن عمر دنیا دلالت می‌کند. به ترجمه‌ی این بیت توجه فرمایید:

«دنیا تنها خیالی گذرا است که به ندرت باقی می‌ماند و خبرهایی از آن روایت می‌شود.» (آن چه که از دنیا باقی می‌ماند، فقط خبرهایی از آن است)

گزینه‌ی دو (به ویژه مصرع دوم این گزینه) بر کوتاه بودن زندگی دلالت دارد. به ترجمه‌ی گزینه‌ی دو توجه فرمایید: «تپش‌های قلب آدمی به او می‌گوید، همانا زندگی دقیقه‌ها و ثانیه‌هایی است.» تمامی گزینه‌های این تست، در سؤال قبل ترجمه شده است.

تست: «إِنَّمَا لَوْ كَانَتْ أَخَذَتْ الْعَقْدَ عَلَى غَيْرِ أَمَانَةٍ لَقَطَعَتْ يَدَهَا.» عَيْنُ الصَّحِيحِ فِي مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ:

- (۱) إِنَّمَا كَانَتْ سَرَقَتْ الْعَقْدَ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ.
- (۲) إِنَّمَا كَانَتْ أَخَذَتْ الْعَقْدَ أَمَانَةً مَرْدُودَةً.
- (۳) إِنَّمَا كَانَتْ أَخَذَتْ الْعَقْدَ عَلَى غَيْرِ أَمَانَةٍ.
- (۴) إِنَّمَا لَوْ كَانَتْ أَخَذَتْ الْعَقْدَ أَمَانَةً لَقَطَعَتْ يَدَهَا.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای پاسخ دادن به این سؤال، ابتدا باید عبارت اصلی داده شده را ترجمه کنیم: «همانا او اگر گردنبند را به غیر از امانت گرفته بود حتماً دستش را قطع می‌کردم» این عبارت بدین معنا است که او گردنبند را به صورت امانت، گرفته بود. به سراغ ترجمه‌ی گزینه‌ها می‌رویم. گزینه‌ی یک: همانا او گردنبند را از بیت‌المال دزدیده بود. گزینه‌ی دو: همانا او گردنبند را به صورت امانت بازگردانده شده (امانتی که بازگردانده می‌شود) گرفته بود. گزینه‌ی سه: همانا او گردنبند را به غیر از امانت، گرفته بود (یعنی امانت نگرفته بود). گزینه‌ی چهار: همانا او اگر گردنبند را به صورت امانت گرفته بود حتماً دستش را قطع می‌کردم. با ترجمه‌ی عبارت‌های داده شده، به راحتی به پاسخ صحیح می‌رسیم. مهارت در ترجمه‌ی جمله‌ها در رسیدن به پاسخ صحیح تست‌های مفهومی بسیار مؤثر است.

تست: ما هو الصَّحیحُ فی مفهوم البیت التالی؟ (سنجش - ۸۱)

و فی کُلِّ شَیْءٍ لَهُ آیَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ الْوَاحِدُ

(۱) لا شَیْءَ فی الْعَالَمِ إِلَّا اللَّهُ. (۲) جَمِیعُ الْكَائِنَاتِ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

(۳) لا حَوْلَ وَ لا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. (۴) یُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فی السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای پاسخ دادن به این سؤال ابتدا بیت داده شده را ترجمه نموده و مورد بررسی قرار می‌دهیم. ترجمه: «در هر چیزی برای او (خداوند) آیه و نشانه‌ای است که نشان می‌دهد او (خداوند) یگانه است» (این بدان معنی است که در هر موجودی از موجودات این هستی، نشانه‌ای برای وجود خداوند و یگانه بودن او وجود دارد) به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: گزینه‌ی یک: چیزی در عالم به جز خدا وجود ندارد. (ما می‌دانیم که غیر از خدا موجودات دیگری نیز در این عالم هستند اما خدای دیگر به جز خدای یگانه نیست) گزینه‌ی دو: تمامی موجودات ما را هدایت می‌کنند به این که هیچ خدایی جز «الله» (خدای یگانه) وجود ندارد. گزینه‌ی سه: هیچ قوت و قدرتی جز برای خدا وجود ندارد. گزینه‌ی چهار: آنچه در آسمان‌ها و زمین است، خداوند را تسبیح می‌کنند. در گزینه‌ی دو، عبارت «جَمِیعُ الْكَائِنَاتِ تَدُلُّنَا» با «فی کُلِّ شَیْءٍ لَهُ آیَةٌ» ارتباط معنایی دارد. بدین معنا که (هر چه در هستی و کائنات وجود دارد به ما نشان می‌دهد که ...) و عبارت «عَلَى أَنَّهُ الْوَاحِدُ» با «عَلَى أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» ارتباط معنایی دارد. بدین معنا که (او خدایی یگانه است و جز او خدایی نیست)

توجه: برخی از سؤال‌های مفهومی، پس از ترجمه، به تحلیل نیاز دارند که باید با دقت زیاد و البته بدون وسواس، این کار انجام شود.

تست: عَیِّنِ الصَّحیحَ عَنِ مَفْهُومِ الْآیَةِ التَّالِیَةِ «إِنَّمَا یَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ» (آزاد انسانی - ۸۲)

(۱) لَا یَخْشَى الْعِبَادُ إِلَّا مِنَ الْعِلْمِ (۲) لَا یَخَافُ اللَّهُ إِلَّا الْعَالِمِ.

(۳) لَا یَخْشَى الْعَابِدُ إِلَّا مِنَ الْعِلْمِ. (۴) لَا خَوْفَ عَلَى الْعَالِمِ إِلَّا مِنْ جَانِبِ اللَّهِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

توضیح: ترجمه‌ی عبارت «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ» می‌شود: «از میان بندگان خدا فقط دانشمندان از او می‌ترسند». در این آیه‌ی شریفه، «الله» مفعول به مقدم و «الْعُلَمَاءُ» فاعل است. مقدم شدن مفعول بر فاعل در اینجا واجب است زیرا فاعل، محصور شده است. قاعده می‌گوید: هرگاه فاعل محصور شود، مقدم شدن مفعول، واجب می‌شود. مانند: «إِنَّمَا هَذَبَ النَّاسَ الدِّينَ الْقَوِيمُ»

مفعول مقدم فاعل

معادل «مَا هَذَبَ النَّاسَ إِلَّا الدِّينَ الْقَوِيمُ» («إِلَّا» بر حصر و اختصاص، دلالت دارند) وقتی که می‌گوییم فاعل، محصور شده است در ترجمه باید معنای «فقط و تنها» را به فاعل بدهیم. پس در ترجمه‌ی «إِنَّمَا هَذَبَ النَّاسَ الدِّينَ الْقَوِيمُ» می‌گوییم: «فقط دین راست و استوار، مردم را تهذیب می‌کند» همان طور که در ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه گفتیم: «از میان بندگان خدا فقط دانشمندان از او می‌ترسند» اگر بخواهیم آیه‌ی شریفه را با «إِلَّا» به کار ببریم می‌گوییم: «لَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا الْعُلَمَاءُ» با این اسلوب به راحتی در می‌یابیم که گزینه‌ی صحیح، گزینه‌ی (۳) می‌باشد. برای روشن تر شدن مطلب، بهتر است گزینه‌ها را ترجمه کنیم:

گزینه‌ی یک: بندگان نمی‌ترسند به جز از علم (بندگان فقط از علم می‌ترسند) گزینه‌ی دو: نمی‌ترسد از خدا به جز دانشمند (فقط دانشمند از خدا می‌ترسد) گزینه‌ی سه: عابد نمی‌ترسد مگر از علم (عابد فقط از علم می‌ترسد) گزینه‌ی چهار: هیچ ترسی بر دانشمند نیست مرگ از سوی خدا (فقط از سوی خداوند بر دانشمند ترس است) با توجه به ترجمه‌ی گزینه‌ها و توضیحات داده شده، فقط گزینه‌ی (۲) صحیح است.

کست: «عَاتِبَ أَخَاكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ» ما هو الخطأ في مفهوم العبارة:

- (۱) لَا تَرُدَّ الشَّرَّ بِالشَّرِّ. (۲) ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ.
(۳) هل جزاء الإحسان إلا الإحسان. (۴) أحسن إلى من أساء إليك.

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

ترجمه‌ی عبارت «عَاتِبَ أَخَاكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ» می‌شود: «برادرت را با احسان نمودن به او ملامت و سرزنش کن.» این بدان معنا است که جواب بدی را با بدی نده و اگر کسی به تو بدی کرد، تو به او خوبی نما. گزینه‌ی یک می‌گوید: بدی را با بدی پاسخ نده (این گزینه، صحیح است) گزینه‌ی دو می‌گوید: با آنچه که بهتر است پاسخ ده (یعنی جواب بدی را با خوبی بده. این گزینه نیز صحیح است) گزینه سه می‌گوید: آیا پاداش احساس چیزی جز احسان است؟ (این عبارت بدین معنی است که «از هر دست که بدهی با همان دست می‌گیری» یعنی اگر خوبی کردی، حتماً خوبی می‌بینی. و از این عبارت، چنین برداشت نمی‌شود که اگر بدی کردی، خوبی می‌بینی و یا اگر کسی بدی کرد، خوبی می‌بیند.) ترجمه‌ی گزینه‌ی چهار می‌شود: خوبی کن به کسی که به تو بدی کرده است (یعنی جواب بدی را با خوبی بده. این گزینه نیز صحیح است)

تست: «لَا يَصْبِرُ عَلَى مَرَارَةِ الْحَقِّ إِلَّا مَنْ يَعْرِفُ حُلَاوَةَ عَاقِبَتِهِ!» عَيِّنِ الصَّحِيحَ فِي مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ:

(آزمایشی سنجش - ۸۴)

- (۱) مَنْ يَعْرِفُ حُلَاوَةَ الْحَقِّ، لَا يَصْبِرُ عَلَى مَرَارَتِهِ!
- (۲) مَنْ عَرَفَ حُلَاوَةَ الْحَقِّ، صَبَرَ عَلَى مَرَارَتِهِ!
- (۳) عَلَيْكَ أَنْ تَصْبِرَ عَلَى الْحَقِّ حَتَّى إِذَا كَانَتْ فِي عَاقِبَتِهِ حُلَاوَةٌ!
- (۴) الصَّبْرُ عَلَى الْحَقِّ لَيْسَ وَاجِباً لَأَنَّ فِيهِ حُلَاوَةً وَ مَرَارَةً فِي النَّهَايَةِ!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای پاسخ دادن به این سؤال، ابتدا باید جمله‌ی اصلی داده شده، ترجمه شود: «بر تلخی حق، صبر نمی‌کند مگر کسی که شیرینی عاقبتش را بداند. (یعنی فقط کسی که شیرینی عاقبت حق را بداند بر تلخی آن، صبر می‌کند) سپس گزینه‌ها را به ترتیب، ترجمه می‌کنیم و صحیح یا غلط بودن آن‌ها را بلافاصله بعد از ترجمه‌ی هر گزینه، مشخص می‌کنیم. گزینه‌ی یک: هر کس شیرینی حق را بداند بر تلخی آن، صبر نمی‌کند. (این گزینه نادرست است زیرا بر صبر نکردن، دلالت دارد) گزینه‌ی دو: هر کس شیرینی حق را بداند بر تلخی آن، صبر می‌کند (این گزینه قطعاً گزینه‌ی صحیح است. زیرا صبر کردن بر تلخی حق را بیان می‌کند). گزینه‌ی سه: تو باید بر حق، صبر کنی حتی اگر در عاقبتش شیرینی باشد (این گزینه، نادرست است زیرا بیان کننده‌ی «صبر کردن بر تلخی حق» نیست) گزینه‌ی چهار: صبر کردن بر حق واجب نیست زیرا در پایان در آن، شیرینی و تلخی وجود دارد (این گزینه نیز نادرست است زیرا می‌گوید صبر کردن بر حق، واجب نیست)

تست: «يَقْدِرُ الْكَدُّ تَكْتَسِبُ الْمَعَالِي / وَ مَنْ طَلَبَ الْعُلَى سَهَرَ اللَّيَالِي» عَيِّنِ الْأَنْسَبَ لِلْبَيْتِ:

- (۱) عمر گرانمایه در این صرف شد / تا چه خورم صیف و چه پوشم شتاء.
- (۲) درویش و غنی بنده‌ی این خاک درند / آنانکه غنی‌ترند محتاج‌ترند.
- (۳) نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود / مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد.
- (۴) باران که در لطافت طبعش خلاف نیست / در باغ، لاله روید و در شوره‌زار خس.

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

به ترجمه و شرح بیت توجه فرمایید: «به اندازه‌ی رنج، بزرگی‌ها به دست می‌آید - و هر کس جویای بزرگی باشد، شب‌ها بیداری می‌کشد.» (یعنی برای رسیدن به بزرگی و علو مقام، باید زحمت کشید و رنج‌هایی را متحمل شد. زیرا با تنبلی و سستی نمی‌توان پیشرفت کرد و گنج حاصل نمی‌شود مگر با رنج) با این توضیحات، مشخص می‌شود که گزینه‌ی صحیح، گزینه‌ی (۳) می‌باشد. ضمناً معادل این بیت عربی، عبارت معروف «گنج خواهی در طلب رنجی ببر» نیز صحیح است. و اگر بخواهیم یک بیت عربی دیگر برای این بیت بیاوریم، می‌توانیم بیت زیر را عنوان کنیم: لَا تَحْسَبِ الْمَجْدَ تَمَرًا أَنْتَ أَكَلُهُ / لَنْ تَبْلُغَ الْمَجْدَ حَتَّى تَلْعَقَ الصَّبْرَ! یعنی «بزرگی را خرمایی مپندار که تو آن را می‌خوری، به بزرگی نخواهی رسید مگر این که طعم تلخ صبر (گیاهی تلخ) را بچشی» به عبارتی دیگر برای رسیدن به عسل، باید نیش زنبور را تحمل کنی.

توجه: در پاسخ دادن به برخی از سؤال‌های مفهومی، علاوه بر مهارت داشتن در ترجمه، باید گزینه‌ها را مورد تحلیل و بررسی قرار دهیم. زیرا در این گونه سؤال‌ها، گزینه‌های داده شده، ترجمه‌ی کلمه به کلمه و ظاهری عبارت سؤال نیست.

مصرع «مَنْ طَلَبَ الْعَلَى سَهْرَ اللَّيَالِي» در کنکور سراسری سال تحصیلی ۸۵ - ۱۳۸۴ برای رشته‌ی علوم تجربی (سالی - واحدی) بدین صورت مطرح شده بود:

تست: «مَنْ طَلَبَ الْعَلَى سَهْرَ اللَّيَالِي» عَيْنِ الْأَقْرَبِ فِي الْمَفْهُومِ:

- (۱) إِنَّمَا أَصْلُ الْفَتَى مَا قَدْ حَصَلَ! (۲) لَنْ تَبْلُغَ الْمَجْدَ حَتَّى تَلْعَقَ الصَّبْرَ!
(۳) مَنْ يَعْرِفُ الْمَطْلُوبَ يَحْقِرْ مَا بَذَلَ! (۴) إِنْ كُنْتَ تَطْلُبُ عَزًّا فَاجْتَنِبْ سُوءًا!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

با ترجمه‌ی گزینه‌ها، پاسخ صحیح به دست می‌آید. یک: همانا اصل و نسب جوان به آن چیزی است که به دست آورده است. دو: به بزرگی نخواهی رسید مگر این که طعم «صبر» (گیاهی تلخ) را بچشی. سه: هر کس (ارزش) مطلوب و خواسته‌ی خود را بشناسد آنچه را که (در راه آن) بخشیده است، کوچک می‌شمارد. چهار: اگر عزت و بزرگی را بخواهی (اگر خواهان عزت و بزرگی باشی) از بدی دوری کن! پاسخ صحیح، گزینه‌ی (۲) می‌باشد. زیرا منظور از چشیدن گیاه تلخ «صبر» سختی کشیدن و تحمل رنج و زحمت است و این مفهوم، در «سَهْرَ اللَّيَالِي» نیز وجود دارد. زیرا بیداری کشیدن در شب با زحمت و رنج همراه است.

تست: عَيْنِ الْخَطَأِ فِي التَّسَاوِي لِلْمَفْهُومِ: (آزمایشی سنجش - ۸۴)

- (۱) الْعَقْلُ وَالتَّجَرِبَةُ مُصْلِحَا كُلِّ أَمْرٍ = كُلُّ أَمْرٍ يُصْلَحُ بِالْعَقْلِ وَالتَّجَرِبَةِ.
(۲) الْإِنْسَانُ فِي حَاجَةٍ إِلَى الْحَرِيَّةِ = الْإِنْسَانُ يَحْتَاجُ إِلَى الْحَرِيَّةِ.
(۳) أَشْعَةُ الشَّمْسِ مُحْرِقَةُ الْأَبْدَانِ = أَشْعَةُ الشَّمْسِ تُحْرِقُ الْأَبْدَانِ.
(۴) هَذِهِ الرَّوَايَةُ مُنْقُولَةٌ مِنْ رَاوٍ ثِقَةٍ = هَذِهِ الرَّوَايَةُ لَمْ تُنْقَلْ مِنْ رَاوٍ ثِقَةٍ.

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

برای پاسخ دادن به این سؤال، هر گزینه باید به صورت جدا و بدون در نظر گرفتن گزینه‌های دیگر، مورد بررسی قرار گیرد. برای رسیدن به پاسخ نیز باید از راه ترجمه وارد شویم. به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: گزینه‌ی یک: عقل و تجربه اصلاح کننده‌ی هر کاری هستند = هر کاری با عقل و تجربه اصلاح می‌شود. گزینه‌ی دو: انسان، به آزادی نیاز دارد = انسان به آزادی احتیاج دارد. (فی حَاجَةٍ إِلَى = یَحْتَاجُ إِلَى) گزینه‌ی سه: شعاع‌های خورشید، سوزاننده‌ی بدن‌ها است = شعاع‌های خورشید بدن‌ها را می‌سوزاند. گزینه‌ی چهار: این روایت، از یک راوی مورد اعتماد نقل شده است = این روایت از یک راوی مورد اعتماد نقل نشده است (منقولة ≠ لم تُنْقَلْ). این تست را می‌توان فقط از راه ترجمه، پاسخ داد.

تست: عَيْنُ الصَّحِيحِ فِي مَفْهُومِ الْآيَةِ: «وَإِنْ جَاهِدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا.»
 (۱) وَ جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ. (۲) هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ.
 (۳) إِطَاعَةُ الْوَالِدَيْنِ وَاجِبَةٌ عَلَيْنَا فِي جَمِيعِ الْأَحْوَالِ. (۴) لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

برای پاسخ دادن به این سؤال باید ترجمه آیه‌ی شریفه‌ی داده شده را بدانیم.
 ترجمه: «اگر (پدر و مادر) تو را وادار کنند که به من، شرک بورزی نسبت به آنچه که بدان علم نداری (از روی نادانی) پس، از آن دو اطاعت نکن.» از آنجا که این عبارت از کتاب درسی عربی سال دوم انتخاب شده است، دانش‌آموز باید بداند که فعل «جَاهِدَا» به چه کسی برمی‌گردد و ترجمه‌ی آن چیست. با ترجمه‌ی این آیه‌ی شریفه، به سراغ ترجمه‌ی گزینه‌ها می‌رویم.
 گزینه‌ی یک: «در راه خدا، آن طور که سزاوار است جهاد کنید.»
 گزینه‌ی دو: «آیا کسانی که می‌دانند با کسانی که نمی‌دانند برابرند.»
 گزینه‌ی سه: اطاعت کردن از پدر و مادر در تمامی حالات بر ما واجب است.
 گزینه‌ی چهار: هیچ اطاعتی برای مخلوق در معصیت خالق وجود ندارد (یعنی اطاعت کردن از والدین در صورتی که در آن معصیت و نافرمانی آفریدگار باشد، منتفی و مردود است. و ما نمی‌توانیم از افرادی که ما را به معصیت و نافرمانی خدا امر می‌کنند، اطاعت کنیم. حتی اگر این افراد خدای ناکرده پدر و مادر باشند)

توجه: دانستن ترجمه و تحلیل دقیق گزینه‌ها، ما را به سوی پاسخ صحیح هدایت می‌کند.

تست: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ» الصَّحِيحُ فِي مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ هُوَ: (هنر - ۸۴)
 (۱) الْأَمْرُ الَّذِي يُنْجِنُنَا هُوَ الْعَمَلُ!
 (۲) كُلُّ إِنْسَانٍ مَسْئُولٌ عَنْ عَمَلِهِ.
 (۳) كُلُّ مَا كَسَبْنَا مِنَ الْخَيْرَاتِ فَلَا نَنْفُسِنَا.
 (۴) الْإِنْسَانُ حَافِظٌ مَا يَجْمَعُ مِنَ الْأَعْمَالِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

«كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ» یعنی: «هر کسی در گرو کار خویش است» یعنی هر کسی مسئول کار خود است و آنچه دارد، نتیجه‌ی کار خود اوست.
 ترجمه‌ی گزینه‌ها: یک: کاری که ما را نجات می‌دهد همان عمل است. دو: هر انسانی مسئول کار خویش است. سه: هر کار خیری را که کسب نمودیم برای خودمان است. چهار: انسان، حافظ اعمالی است که جمع می‌کند.
 در این سؤال، دانستن ترجمه‌ی عبارت داده شده و گزینه‌ها، برای رسیدن به پاسخ صحیح، کافی است.
 همین آیه‌ی شریفه‌ی «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ» در کنکور سراسری سال ۸۶-۱۳۸۵ در بخش سؤال‌های عمومی رشته‌ی انسانی بدین صورت آمده بود:

تست: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهينَةٌ» عَيْنُ الْأَقْرَبِ إِلَى مَفْهُومِ الْآيَةِ:

(۱) أَتَيْتُهَا النَّفْسُ! لَا نَجَاةَ إِلَّا بِمَا كَسَبْتَ مِنَ الثَّوَابِ فَإِنَّهُ خَيْرٌ زَادٍ!

(۲) جَمَالَ النَّفْسُ فِي اكْتِسَابِ الثَّوَابِ وَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ!

(۳) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا!

(۴) عَمِلَ الْإِنْسَانُ رَفِيقَهُ فَأَخْتَرَهُ لَهُ مَا يُحْسِنُهُ!

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

با توجه به ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه که می‌فرماید: «هر کسی در گرو کار خویش است» و ترجمه‌ی سایر گزینه‌ها، در می‌یابیم که گزینه‌ی صحیح، گزینه‌ی (۳) است. به ترجمه‌ی گزینه‌ی (۳) توجه فرمایید: «هر کس کار نیکی انجام دهد، به نفع خود اوست و هر کس کار بد انجام دهد نیز به زیان خود اوست.»

توجه: مفهوم یک عبارت را می‌توان در تست‌های مختلف به شکل‌های گوناگون آورد. لذا در تست‌های مفهومی، فهمیدن دقیق عبارت، مهم است نه حفظ نمودن گزینه‌ی صحیح.

تست: «عَلَيْكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْعُلَمَاءَ سِرَاجًا يُرْشِدُكُمْ إِلَى الْحَقِّ» مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ هُوَ: (زبان‌های خارجی - ۸۳)

(۱) العلم سراج العلماء.

(۲) العلماء سراج للهداية.

(۳) السَّراجُ يَرْشِدُ الْعُلَمَاءَ.

(۴) الْحَقُّ سِرَاجُ الْهُدَايَةِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

همان‌طور که پیش از این گفته شد، برای پاسخ دادن به سؤال‌های مفهومی در ابتدا باید عبارت داده شده ترجمه شود: «شما باید دانشمندان را به عنوان چراغی برگزینید که شما را به سوی حق راهنمایی می‌کند.» در این عبارت، دانشمندان به چراغ هدایت، تشبیه شده‌اند. و این همان چیزی است که در گزینه‌ی (۲) آمده است. به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: یک: علم، چراغ دانشمندان است. دو: دانشمندان چراغ هدایت (چراغی برای هدایت) هستند. سه: چراغ، دانشمندان را ارشاد می‌کند. چهار: حق، چراغ هدایت است. پاسخ این تست نیز فقط از طریق ترجمه (بدون تحلیل و بررسی عمیق) به دست می‌آید. اهمیت ترجمه در تست‌های مفهومی نیز به وضوح پیداست.

تست: «كَأَنَّ إِرْضَاءَ جَمِيعِ النَّاسِ غَايَةٌ لَا تُدْرِكُ!» مَفْهُومِ الْعِبَارَةِ: (ریاضی - ۸۳)

(۱) الْعَاقِلُ مَنْ يَعْتَبِرُ بِالتَّجَارِبِ!

(۲) النَّاسُ لَا يُجِيبُونَ الرَّاضِيَ عَنْ نَفْسِهِ!

(۳) أُتْرِكَ الْجِرْصَ تَعِشْ فِي رَاحَةٍ!

(۴) لَا تَطْلُبُ الْحَصُولَ عَلَى رِضَى كُلِّ الْأَفْرَادِ!

پاسخ؛ گزینه‌ی (۴)

برای رسیدن به پاسخ صحیح، باید عبارت داده شده به صورت درست، ترجمه شود: «گویا راضی کردن مردم، هدفی دست نیافتنی است.» یعنی نمی‌توان همه‌ی مردم را راضی کرد. «إرضا یعنی: راضی کردن» و «غایة یعنی: هدف» «لَا تُذَرَكُ یعنی: به دست نمی‌آید». «غایةً لَا تُذَرَكُ» یعنی: «هدفی دست نیافتنی» سپس باید گزینه‌ها را به درستی، ترجمه نماییم یک: عاقل کسی است که از تجربه‌ها پند گیرد. دو: مردم، آدم از خود راضی را دوست ندارند. سه: حرص و طمع را رها کن تا در راحتی و آسایش زندگی کنی. چهار: دستیابی به رضایت و خشنودی تمامی افراد را طلب نکن (یعنی تو نمی‌توانی همه‌ی مردم را راضی کنی. پس به این فکر نباش که به رضایت همه‌ی مردم، دست بیابی)

توجه: بیش‌تر سؤال‌های مفهومی را می‌توان از راه ترجمه‌ی دقیق، پاسخ صحیح داد.

تست: «فوقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ» عَيْنُ الْأَقْرَبِ إِلَى الْعِبَارَةِ:

- (۱) زگهواره تا گور، دانش بجوی. (۲) نابرده رنج، گنج، میسر نمی‌شود.
(۳) دست ما کوتاه و خرما بر نخیل (۴) دست بالای دست، بسیار است.

پاسخ؛ گزینه‌ی (۴)

برای پاسخ دادن به این سؤال باید عبارت داده شده، به درستی ترجمه، سپس مناسب‌ترین مفهوم به عبارت را از گزینه‌ها انتخاب نماییم و از آنجا که گزینه‌ها، ترجمه‌ی دقیق و کلمه به کلمه‌ی عبارت سؤال نیستند، باید پس از تحلیل و بررسی گزینه‌ها و با اعتماد به نفس کامل، نزدیک‌ترین مفهوم به عبارت سؤال را انتخاب کنیم. دانش‌آموزی که از قدرت تحلیل بالاتری برخوردار بوده و اعتماد به نفس بالایی داشته باشد و در ترجمه نیز مسلط باشد، بهتر می‌تواند به پاسخ صحیح برسد. ترجمه‌ی عبارت سؤال می‌شود: «برتر از هر صاحب علمی، دانایی است» (یعنی دست بالای دست بسیار است)

تست: «مَا لَا يُذَرَكُ كَلَّهُ لَا يُتْرَكُ كَلَّهُ» مفهوم العِبَارَةِ:

- (۱) آب دریا را اگر نتوان کشید / هم به قدر تشنگی باید چشید.
(۲) فضل خدای را که تواند شمار کرد / یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟!
(۳) خوش بُود گر محک تجربه آید به میان / تا سه روی شود هر که در او غش باشد.
(۴) تا مرد سخن نگفته باشد / عیب و هنرش نهفته باشد.

پاسخ؛ گزینه‌ی (۱)

برای پاسخ دادن به این سؤال علاوه بر ترجمه‌ی دقیق عبارت داده شده، به تحلیل قوی نیز نیاز است. ترجمه‌ی عبارت می‌شود: «آنچه که هم‌ااش به دست نیاید، هم‌ااش رها نمی‌شود.» یعنی اگر نتوانیم تمامی یک چیز را به دست آوریم، کلاً رهاش نکنیم بلکه برای به دست آوردن بخشی از آن بکوشیم. پس می‌توانیم بگوییم که معادل آن، بیت موجود در گزینه‌ی یک است:
آب دریا را اگر نتوان کشید / هم به قدر تشنگی باید چشید
می‌توان گفت عبارت «یک مو از خرس کندن غنیمت است» نیز می‌تواند به این عبارت نزدیک باشد.

اما بیت: «فضل خدای را که تواند شمار کرد / یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد؟!» معادل آیهی شریفه‌ی «وَأِنْ تَعَدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ فَلَا تَحْصُوهَا» می‌باشد.

و بیت «خوش بود گر محک تجربه آید به میان / تا سیه روی شود هر که در او غش باشد» معادل این بیت عربی است: «مَا أَكْثَرَ الْإِخْوَانَ حِينَ تَعُدُّهُمْ / وَ لَكِنَّهُمْ فِي النَّائِبَاتِ قَلِيلٌ» و بیت: «تا مرد سخن نگفته باشد / عیب و هنرش نهفته باشد» معادل عبارت «تَكَلَّمُوا تُعْرِفُوا، فَإِنَّ الْمَرْءَ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ» است (مخبوء = پنهان)

همین عبارت در کنکور سراسری سال ۸۵ - ۱۳۸۴ برای رشته‌ی تجربی (ترمی - واحدی) بدین صورت مطرح شده بود:

تست: «تَكَلَّمُوا تُعْرِفُوا فَإِنَّ الْمَرْءَ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ» المقصود من العبارة هو:

- (۱) الكلامُ معيار العرفان!
(۲) يَجِبُ أَنْ نَكُونَ صَامِتِينَ!
(۳) يَجِبُ أَنْ تَتَكَلَّمَ حَتَّى لَا نُعْرِفَ!
(۴) لَا تَتَكَلَّمُوا لِأَنَّ هَلَاكَ الْإِنْسَانِ فِي الْكَلَامِ!

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

با ترجمه‌ی گزینه‌ها، پاسخ صحیح به دست می‌آید:

یک: سخن گفتن، معیار شناخت است (صحیح است)

دو: باید ساکت (خاموش) باشیم (نادرست است)

سه: باید سخن بگوییم تا شناخته نشویم (نادرست است)

چهار: سخن بگویید زیرا هلاک و نابودی انسان در سخن گفتن است (نادرست است)

تست: «غُرَاةٌ لَّنْ قَتَلُوا وَرَدْنَا / فَلَنْ يَقْتُلُوا الْحِلْمَ فِي الْيَاسْمِينِ» المقصود من البيت:

(زبان‌های خارجی - ۸۶)

(۱) بالهدم و التّخريب لا يقدّر العدو أن يعصب مدّنا و حدائقنا!

(۲) الأمّهات يموت أزواجهن لا يتعبن ولا يتركن الصبر و الإستقامة!

(۳) إن قام العدو بقتل أعزائنا فلن يقدر على إدخال حالة الأمن و السّلام في قلوب شعّينا.

(۴) بقتل شبّابنا و أطفالنا لا يستطيع العدو أن يسيطر علينا و يخرج الأمل من قلوب جيلنا!

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

برای پاسخ دادن به این سؤال باید بیت داده شده به درستی ترجمه شود:

«مهاجمان اشغالگر (غارت کنندگان متجاوز) اگر گُل‌های ما را بکشند رؤیا را در گل یاسمن نخواهند کشت (نمی‌توانند بکشند)»

در این بیت، منظور از «ورد» کودکان و جوانان هستند و منظور از «یاسمین» نسل حاضر و آیندگان است. «رؤیا را در گل یاسمن نخواهند کشت» یعنی نمی‌توانند امیدی را که در ما و در نسل کنونی ما وجود دارد از میان ببرند. به ترجمه‌ی سایر گزینه‌ها توجه فرمایید: یک: دشمن با منهدم کردن و ویران کردن نمی‌تواند شهرها و باغ‌های مان را غصب نماید. دو: مادران، با مرگ همسران‌شان خسته نمی‌شوند و صبر و استقامت را رها نمی‌کنند. سه: اگر دشمن، اقدام به کشتن عزیزان‌مان نماید نخواهد توانست حالت امنیت و صلح را وارد قلب‌های ملت‌مان کند. چهار: دشمن با کشتن جوانان و کودکان ما نمی‌تواند بر ما مسلط شود و امید را از قلب‌های نسل‌مان بیرون کند.

برای پاسخ دادن به این سؤال، فقط ترجمه‌ی دقیق بیت و گزینه‌ها کافی است و آنقدر پیچیده نیست که نیاز به تحلیل عمیق داشته باشد.

تست: «و اترك الحرصَ تعيش في راحةٍ / قلما نال منها من حرص.» عین الخطأ فی مفهوم البيت: (هنر - ۸۶)

- (۱) الحرص لا يُسبب حياةً أفضل! (۲) الحرص مفتاح السوء، يجعل صاحبه قلقاً!
(۳) الحرص لا يُغيّر الرزقَ المقسوم! (۴) الحريص مناه قليلة، فلا تكن حريصاً!

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

با دانستن ترجمه‌ی دقیق بیت و گزینه‌ها، به راحتی می‌توان به پاسخ صحیح رسید.

ترجمه‌ی بیت: «حرص و طمع را رها کن تا در راحتی و آسایش زندگی کنی - به ندرت به آرزوهایش می‌رسد کسی که طمع ورزد.»

ترجمه‌ی گزینه‌ها: یک: حرص، موجب زندگی بهتر نمی‌شود. (این گزینه دارای معنای درست است زیرا کسی که حریص است، همیشه نوعی کمبود در زندگی خود احساس کرده و همواره گمان می‌کند که چیزی کم دارد. از این رو در زندگی، آسایش ندارد) دو: حرص، کلید بدی است و صاحبش را نگران می‌سازد. (این جمله نیز دارای مفهومی درست است) سه: حرص، رزق و روزی تقسیم شده را تغییر نمی‌دهد. (این عبارت نیز دارای مفهومی درست است. واقعاً حرص و طمع، رزقی را که خداوند برای ما مقدر نموده است، تغییر نمی‌دهد و شخص حریص هرگز بیش از روزی مقدر به دست نمی‌آورد.) چهار: حریص، آرزوهایش کم است، پس حریص نباش. (این عبارت نمی‌تواند درست باشد. زیرا آرزوهای حریص کم نیست. از کلمه‌ی «حریص» می‌توان به این نکته پی برد که شخص حریص، نمی‌تواند دارای آرزوهای اندک باشد)

توجه: در پاسخ دادن به سؤال‌های مفهومی مهم‌ترین چیز، تسلط در ترجمه‌ی عبارت‌ها است و در وهله‌ی دوم، داشتن ذهنی پویا و قدرت تحلیل بالا.

تست: «كل شيء ينقص بالإنفاق إلّا العلم.» عین الأقرب إلى المفهوم: (زبان‌های خارجی - ۸۴)

- (۱) أنفق كل شيء إلّا علمك! (۲) لا ينقص العلم إلّا بالإنفاق!
(۳) العلم لا ينقص حتى بالإنفاق! (۴) لا تنفق شيئاً من علمك لأنه ينقص

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

از راه ترجمه، به راحتی می‌توان به پاسخ صحیح رسید. ترجمه‌ی عبارت اصلی داده شده این چنین است: «هر چیزی با انفاق کردن کم می‌شود به جز علم» به ترجمه‌ی گزینه‌ها می‌پردازیم: یک: هر چیزی را انفاق کن به جز علمت را (این گزینه نادرست است). دو: علم، کم نمی‌شود مگر با انفاق کردن (قطعاً نادرست است) سه: علم، کم نمی‌شود. حتی با انفاق کردن (این گزینه، صحیح است) چهار: چیزی از علمت را انفاق نکن زیرا آن، کم می‌شود. (قطعاً نادرست است)

همین سؤال در آزمون عمومی رشته‌ی علوم انسانی سال ۱۳۸۴ با کمی تغییر بدین صورت، مطرح شده بود:

تست: «كُلُّ شَيْءٍ يَنْقُصُ بِالْإِنْفَاقِ إِلَّا الْعِلْمَ فَإِنَّهُ يَكْثُرُ» عَيْنُ الْمُنَاسِبِ لِمَفْهُومِ الْعِبَارَةِ:

(۱) إِذَا أَنْفَقْنَا الْعِلْمَ يَزِدُّ! (۲) الْعِلْمُ لَا يَنْقُصُ حَتَّى بِالْإِنْفَاقِ!

(۳) لَا يَنْقُصُ الْعِلْمُ إِلَّا بِإِنْفَاقِهِ! (۴) إِنْفَاقُ الْعِلْمِ يُسَبِّبُ إِزْدِيَادَهُ!

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: یک: هرگاه علم را انفاق کنیم زیاد می‌شود. (صحیح است) دو: علم حتی با انفاق کردن، کم نمی‌شود (صحیح است) سه: علم، کم نمی‌شود مگر با انفاقش. یعنی علم فقط با انفاق، کم می‌شود (غلط است) چهار: انفاق کردن علم، موجب افزایش آن می‌شود (صحیح است)

توجه: سعی کنیم معنای دقیق عبارت‌ها را فرا گیریم تا با تغییر گزینه‌ها، با هیچ مشکلی مواجه نشویم.

تست: «الشَّجَرَةُ الْبَرِّيَّةُ أَصْلَبُ عَوْدًا وَ الرُّوَاتُ الْخَضِرَةُ أَرْقُ جُلُودًا» عَيْنُ الْمَقْصُودِ مِنَ الْعِبَارَةِ:

(ریاضی ۸۴ - ترمی - واحدی)

(۱) الْأَشْجَارُ أَجْمَلُ مِنَ النَّبَاتَاتِ! (۲) الشَّدَائِدُ تُرَبِّي الْإِنْسَانَ!

(۳) عَوْدُ الشَّجَرِ صُلْبٌ وَ عَوْدُ الرُّوَاتِ نَاعِمٌ! (۴) الْحَرَارَةُ تَسَبِّبُ اسْتِحْكَامَ الْجِسْمِ بِخِلَافِ الْبُرُودَةِ!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

ترجمه‌ی دقیق عبارت داده شده، به اضافه‌ی تفسیر و تحلیل مناسب و درست، ما را به پاسخ صحیح می‌رساند.

ترجمه‌ی عبارت: «درخت بیابانی، چوبش سخت‌تر است و درختان و گیاهان سرسبز، پوست‌شان نازک‌تر.» (أَصْلَبُ = سخت‌تر. الرُّوَاتُ الْخَضِرَةُ = درختان و گیاهان سرسبز. أَرْقُ = نازک‌تر. جُلُود، جمع جِلْد = پوست) منظور این است که اگر کسی در زندگی خود، سختی بکشد و نازپرورده نباشد در برابر ناملایمات، مقاوم‌تر خواهد بود.

ترجمه‌ی گزینه‌ها: (۱) درختان زیباتر از گیاهان هستند. (۲) سختی‌ها، انسان را تربیت می‌کنند (این گزینه، مفهوم عبارت داده شده است). (۳) چوب درخت، سخت است و چوب گیاهان، نرم است. (۴) گرما بر خلاف سرما موجب استحکام جسم می‌شود.

برای پاسخ دادن به این سؤال، تنها، ترجمه‌ی عبارت، کافی نیست بلکه باید به مفهوم دقیق عبارت پی برد. اگرچه گزینه‌ی ۲، ترجمه‌ی دقیق عبارت داده شده نیست اما مفهوم دقیق آن است. دانش‌آموزانی می‌توانند به این نوع سؤالات، پاسخ دهند که علاوه بر مهارت در ترجمه، از قدرت تحلیل بالایی نیز برخوردار باشند. این گونه سؤالات که به تحلیل و تفسیر نیاز دارند، مهم‌تر و پیچیده‌تر از سؤال‌هایی هستند که فقط با ترجمه می‌توانیم به آن‌ها پاسخ دهیم.

تست: «لَيْسَ مَنْ يَقْطَعُ طُرُقًا بَاطِلًا / إِنَّمَا مَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ الْبَاطِلَ» المفهوم هو:

- (۱) الْبَاطِلُ مَنْ سَلَكَ الْبَاطِلَ وَ اتَّقَى اللَّهَ. (۲) مَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ فَإِنَّمَا هُوَ الْبَاطِلُ.
(۳) مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَ قَطَعَ الطَّرِيقَ هُوَ الْبَاطِلُ. (۴) الْبَاطِلُ مَنْ يَقْطَعُ الطَّرِيقَ وَ لَا يَتَّقِيَ اللَّهَ.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

پاسخ صحیح این تست نیز با ترجمه‌ی عبارت‌های داده شده به دست می‌آید. ترجمه‌ی بیت: کسی که راهزنی می‌کند، قهرمان نیست – همانا کسی که تقوای خدا پیشه کند، قهرمان است. ترجمه‌ی گزینه‌ها: (۱) قهرمان، کسی است که (راه) باطل را بپیماید و تقوای خدا پیشه کند. (۲) کسی که تقوای خدا پیشه کند او فقط قهرمان است. (۳) کسی که تقوای خدا پیشه کند و راهزنی کند، قهرمان است. (۴) قهرمان، کسی است که راهزنی می‌کند و تقوای خدا پیشه نکند. با توجه به ترجمه، گزینه‌ی (۲) صحیح است.

تست: عَيْنَ الصَّحِيحِ فِي الْمَفْهُومِ: (گزینه‌ی دو – ریاضی ۸۳)

- (۱) لَيْتَ الْمُسْلِمِينَ يُجَدِّدُونَ كِرَامَتَهُمْ. (۲) يَنْتَصِرُ الْمُسْلِمُونَ مَا دَامُوا مُتَفَرِّقِينَ.
(۳) لَيْتَكَ تَرَكَ الدِّرَاسَةَ حَتَّى تَنْجَحَ. (۴) لَيْتَنِي كُنْتُ ضَعِيفًا كَيُأَسِّدَ الْفُقَرَاءَ.

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

برای رسیدن به پاسخ این سؤال، فقط به ترجمه‌ی صحیح گزینه‌ها نیاز است. این سؤال نیاز به تحلیل و بررسی دقیق ندارد. زیرا گزینه‌ها دارای مفهوم بسیار ساده هستند. به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید. (۱) ای کاش مسلمانان عزت و کرامت‌شان را دوباره به دست آورند (صحیح است). زیرا این امر آروزی قلبی تمامی مسلمانان بوده و هیچ فرد مسلمانی دوست ندارد بدون عزت و سربلندی زندگی کند (۲) مسلمانان تا زمانی که پراکنده باشند، پیروز می‌شوند (نادرست است). زیرا ما می‌دانیم که پیروزی مسلمانان در سایه‌ی وحدت آن‌ها به دست می‌آید نه با پراکندگی و تفرقه. عبارت «فَرَّقُ تَسَدُّ» به معنای «تفرقه بیندازد تا حکومت کنی» شعار دشمنان اسلام و مسلمین است. زیرا آن‌ها می‌دانند که با ایجاد تفرقه میان مسلمانان می‌توانند بر امت اسلامی، پیروز شوند. (۳) کاش تو درس را رها کنی تا موفق شوی. (نادرست است زیرا موفقیت در رها کردن درس نیست) (۴) کاش من ضعیف بودم تا به فقیران کمک می‌کردم (نادرست است). زیرا انسان ضعیف نمی‌تواند به فقیران کمک کند چه این ضعف، مالی باشد و چه غیر مالی)

تست: ما هو المفهوم الصحيح للعبارة التالية؟! (آزاد تجربی - ۸۰)

«إِذَا التَّبَسَّطَ عَلَيْكَ الْفِتْنُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ»

- (۱) تلاوة القرآن في جميع الأوقات
(۲) تلاوة القرآن يمنع الإنسان من الوقوع في الفتنة.
(۳) التمسك بالقرآن عند حدوث الفتن.
(۴) تلاوة القرآن في المساء.

پاسخ: گزینه ی (۳)

با ترجمه‌ی دقیق عبارت داده شده و با اندکی تأمل، به راحتی هدف از این حدیث شریف پیامبر گرامی اسلام (ص) به دست می‌آید.

ترجمه‌ی حدیث: «هرگاه فتنه‌ها مانند پاره‌های شب تاریک بر شما مشتبه شود، پس بر شماست که به قرآن، تمسک جوید.» هدف از این حدیث شریف، این است که معیار، در انتخاب راه درست، قرآن است. یعنی اگر زمانی فتنه‌ای در دین ایجاد شود و تشخیص راه حق و باطل بر ما پوشیده شود، باید به قرآن رجوع کنیم و آنچه با قرآن، مطابقت داشت، همان راه را انتخاب کنیم: زیرا «إِنَّ الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ.» «همانا قرآن به آیینی که استوارتر است هدایت می‌کند.» پس هدف از حدیث مبارک پیامبر اسلام (ص)، تلاوت قرآن نیست (اگر چه برای درک مفاهیم قرآن باید از راه تلاوت وارد شد) بلکه اهتمام ورزیدن به مفاهیم والای قرآنی است که می‌تواند در هر زمانی برای ما راهگشا باشد. با این توضیحات، به ترجمه‌ی گزینه‌ها می‌پردازیم:

- (۱) تلاوت قرآن در تمامی اوقات (نمی‌تواند مفهوم حدیث باشد)
(۲) تلاوت قرآن انسان را از افتادن در فتنه‌ها باز می‌دارد (نمی‌تواند مفهوم حدیث باشد)
(۳) تمسک جستن به قرآن در هنگام وقوع فتنه‌ها (مفهوم صحیح حدیث است)
(۴) تلاوت قرآن در غروب و شب (نمی‌تواند مفهوم حدیث باشد)

تست: عَيْنَ الْمَفْهُومِ الصَّحِيحِ لِلْبَيْتِ التَّالِي:

إِلَى الْمَاءِ يَسْعَى مَنْ يَغْصُ بِلُقْمَةٍ إِلَى أَيْنَ يَسْعَى مَنْ يَغْصُ بِمَاءٍ؟!

- (۱) آب در کوزه و ما تشنه لبان می‌گردیم / یار در خانه و ما گرد جهان می‌گردیم.
(۲) هر چه بگندد نمکش می‌زنند / وای به روزی که بگندد نمک.
(۳) بچه مرغابی گرچه دیرینه بود / آب دریایش تا به سینه بود.
(۴) دوست آن باشد که گیرد دست دوست / در پریشان حالی و درماندگی.

پاسخ: گزینه ی (۲)

در پاسخ دادن به این سؤال نیز ابتدا به به سراغ ترجمه‌ی بیت می‌رویم. تمامی کلمات بیت در کتاب درسی آمده است پس لغت دشواری که بتواند مانع ترجمه‌ی ما بشود وجود ندارد.

ترجمه: «کسی که لقمه‌ای در گلویش گیر کند به سوی آب می‌شتابد - کسی که آب در گلویش گیر کند به کجا بشتابد؟ یعنی آب، گره‌گشا است. اگر زمانی لقمه‌ای در گلو گیر کرد به وسیله‌ی آب می‌توانیم آن لقمه را فرو ببریم و مشکل خود را حل کنیم. حال اگر خود آب مشکل‌ساز شد، چه کار کنیم؟ پس این بیت عربی، معادل بیت فارسی «هر چه بگندد نمکش می‌زنند - وای به روزی که بگندد نمک» می‌شود. برای پاسخ دادن به این نوع سؤال‌های سخت، یا باید مفهوم این عبارت را از قبل بدانیم. یا این که برای ترجمه و تحلیل آن، مهارت کافی داشته باشیم. مهارت، با تمرین و ممارست زیاد، به دست می‌آید.

تست: «قيمة الإنسان بعقله» عین غیر المناسب للمثل: (عمومی انسانی ترمی - واحدی ۸۴)

- (۱) بزرگی به عقل است نه به سال! (۲) کم گوی و گزیده گوی چون دُر!
(۳) خرد، برتر از گوهر آمد پدید! (۴) ارزش انسان در گرو اندیشه‌ی اوست!

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

عبارت قيمة الإنسان بعقله یعنی: «ارزش انسان، به عقل و خرد اوست»

این عبارت در ستایش و بزرگی عقل و خرد به کار می‌رود. و می‌گوید: معیار ارزش آدمی به عقل و خرد او است بدین معنی که هر چه اندیشه و عقل، برتر باشد، انسان، ارزشمندتر می‌شود و هر چه پایین‌تر باشد، از ارزش آدمی، کم می‌شود. با این توضیحات، گزینه‌ی دو، نمی‌تواند صحیح باشد. زیرا درباره‌ی «کم گفتن و نیک گفتن» سخن می‌گوید. و معادل آن در عربی، «خیر الکلام ما قلّ و دلّ» می‌باشد.

توجه: در سؤال‌های مفهومی لازم نیست گزینه‌ها ترجمه‌ی دقیق و کلمه به کلمه‌ی عبارت داده شده باشد.

تست: «فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ» المفهوم هو:

- (۱) قَلَّةُ مَتَاعِ الدُّنْيَا بِالنِّسْبَةِ إِلَى الْآخِرَةِ. (۲) لَا يُوجَدُ شَيْءٌ مِنْ مَتَاعِ الدُّنْيَا فِي الْعُقْبَى.
(۳) قَلَّةُ مَتَاعِ الْآخِرَةِ بِالنِّسْبَةِ إِلَى الدُّنْيَا. (۴) يُوجَدُ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ فَقَطْ.

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

با ترجمه‌ی دقیق عبارت سؤال، به راحتی به پاسخ می‌رسیم.

ترجمه عبارت اصلی داده شده: «متاع این دنیا در برابر متاع آن دنیا جز اندکی بیش نیست.» یعنی آنچه در این دنیا وجود دارد، در برابر آخرت، کم و ناچیز است. اینک ترجمه‌ی گزینه‌ها:

- (۱) کمی متاع دنیا نسبت به آخرت (صحیح است)
(۲) چیزی از متاع دنیا در آخرت وجود ندارد (نادرست است)
(۳) کمی متاع آخرت نسبت به دنیا. (نادرست است)
(۴) متاع زندگی دنیا فقط در آخرت وجود دارد (نادرست است)

تست: «لَا يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ» عَيْنِ الصَّحِيحِ فِي الْمَفْهُومِ:

- (۱) علی غیرکم آن یسبقکم بالعمل به. (۲) علیکم آن تسبقوا غیرکم بالعمل به.
(۳) لَا تسبقوا غیرکم بالعمل به. (۴) لَا یسبقکم غیرکم بالعمل به.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای رسیدن به پاسخ صحیح این سؤال باید ترجمه‌ی دقیق عبارت داده شده و گزینه‌ها را بدانیم. ترجمه‌ی عبارت داده شده: «دیگری (غیر شما) در عمل به آن (قرآن) بر شما پیشی نگیرد.» «لَا یَسْبِقُ» فعل نهی است به معنای «پیشی نگیرد، نباید پیشی بگیرد.» «غیر» فاعل است. منظور از این عبارت این است که در عمل به قرآن از غیر خود سبقت بگیرید و نگذارید که دیگران در عمل کردن به قرآن بر شما که مسلمان هستید، سبقت بگیرند. ترجمه‌ی گزینه‌ها:

- (۱) دیگری (غیر شما) باید در عمل به آن بر شما پیشی بگیرد (نادرست است)
(۲) شما باید در عمل به آن بر دیگران (غیر خود) سبقت بگیرید. (صحیح است)
(۳) در عمل به آن بر دیگران (غیر خود) سبقت نگیرید. (نادرست است)
(۴) دیگری (غیر شما) در عمل به آن بر شما سبقت نمی‌گیرد (نادرست است)

تست: ما هو المفهوم المناسب لهذه الآية الشريفة؟:

«أَحْسِبِ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»

- (۱) الامتحان الإلهي. (۲) مساعدة الناس.
(۳) ترك الدنيا و التمسك بالإيمان. (۴) الإيمان بالغيب.

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

با ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه و تأمل در آن، به پاسخ صحیح، رهنمون می‌شویم. ترجمه: «آیا مردم پنداشته‌اند که رها می‌شوند از این که بگویند ایمان آوردیم و آن‌ها آزمایش نمی‌شوند؟» از این آیه شریفه، این مطلب به دست می‌آید که انسان، پس از ایمان آوردن، دچار «آزمایش الهی» می‌شود. تا ایمان وی مورد ارزیابی قرار بگیرد و درستی یا نادرستی ایمانش، مشخص شود. «لَا يُفْتَنُونَ» یعنی «آزمایش نمی‌شود؟!» با این توضیحات، گزینه‌ی صحیح، گزینه‌ی یک، خواهد بود. به دلیل ساده بودن گزینه‌ها از ترجمه‌ی آن‌ها صرف‌نظر می‌شود.

تست: لَا تَقُلْ أَصْلَى وَ فَصْلَى أَبَدًا / إِنَّمَا أَصْلُ الْفَتَى مَا قَدْ حَصَلَ! «عَيْنِ الْأَقْرَبِ إِلَى مَفْهُومِ

البيت: (تجربی ۸۷-۸۶)

- (۱) «و ما الله بغافل عما تعملون» (۲) بِقَدَرِ الْكَذِّ تُكْتَسَبُ الْمَعَالِي!
(۳) «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ» (۴) إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ!

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

برای پاسخ دادن به چنین سؤال‌هایی که گزینه‌ها، ترجمه‌ی دقیق عبارت داده شده نیستند ابتدا باید ترجمه‌ی تمامی عبارت‌ها را به دست آوریم سپس با تجزیه و تحلیل دقیق و بدون شتابزدگی به گزینه‌ی صحیح برسیم. ترجمه‌ی بیت داده شده: «هرگز نگو اصل و نسب من (چنین و چنان است). اصل و نسب جوان، تنها آن چیزی است که به دست آورده است.

به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید: (۱) «و خداوند از آن چه انجام می‌دهید غافل نیست» (۲) به اندازه‌ی رنج و زحمت، بزرگی‌ها به دست می‌آید. (۳) «هرکسی در گرو کاری است که کسب کرده است» (۴) اعمال فقط به نیت‌ها است. تنها گزینه‌ای که به مفهوم بیت داده شده نزدیک است، گزینه‌ی ۳ می‌باشد. بدین صورت که آدمی نباید به گذشتگان خود ببالد بلکه ارزش هرکسی به کارهای خود اوست. به قول شاعر: گیرم پدر تو بود فاضل / از فضل پدر تو را چه حاصل.

یادآوری می‌شود که داشتن قدرت تجزیه و تحلیل بالا و برخورداری از اطلاعات عمومی خوب از عوامل مهم در پاسخ‌گویی به سؤال‌های مفهومی به شمار می‌روند.

تست: «ما أولیائی منکم و من غیر کم إلّا المتّقون» مفهوم العبارة هو:

- (۱) لیس لی صدیق من بینکم. (۲) إنما أولیائی المتّقون منکم.
(۳) إنما أولیائی، غیرکم. (۴) لیس المتّقون أولیائی.

پاسخ: گزینه‌ی (۲)

برای پاسخ دادن به این سؤال باید عبارت‌های موجود را به درستی، ترجمه نماییم. «ما أولیائی منکم و من غیر کم إلّا المتّقون» یعنی: «دوستان من از میان شما و غیر شما کسی نیست جز پرهیزکاران (تنها پرهیز کارانند)» حرف «ما»، در ابتدای این جمله، نافیه است. به ترجمه‌ی گزینه‌ها می‌پردازیم:

- (۱) دوستی از میان شما ندارم (نادرست است زیرا پرهیز کاران شما دوستان من هستند).
(۲) دوستان من تنها پرهیزکاران شما هستند (صحیح است)
(۳) دوستان من تنها غیر شما هستند (نادرست است زیرا غیر شما ممکن است شامل غیر پرهیزکاران بشود)
(۴) پرهیزکاران دوستان من نیستند. (نادرست است زیرا فقط پرهیزکاران دوستان من هستند)

تست: «فابتدر سَعیک و اعلم انّ من . . .» عین المصراع الثانی لهذا البیت:

- (۱) قلّما نال مناه من حرص. (۲) فهو إن زاد مع الشیب نقص.
(۳) بادَر الصّید مع الفجر قنص. (۴) قلّما یبقی، و أخبار تُقص.

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

با توجه به معنای مصراع اول و کلمه‌ی «من» که در انتهای این مصراع آمده است، فقط گزینه‌ی (۳) صحیح است. «فابتدر سَعیک و اعلم انّ من» یعنی «در حرکت خود شتاب کن و بدان کسی که» «بادَر الصّید مع الفجر قنص» یعنی: «(هر کس) با سپیده‌ی صبح به شکار کردن اقدام کند، شکار می‌کند و به هدف می‌زند.»

به ترجمه‌ی سایر گزینه‌ها توجه فرمایید:

- (۱) به ندرت به آرزوهای خود می‌رسد کسی که حرص و طمع ورزد.
 (۲) پس آن (سن آدمی) اگر با پیری زیاد شود، (عمر و فرصت‌های زندگی) کم می‌شود.
 (۴) به ندرت باقی می‌ماند و خبرهایی از آن روایت می‌شود (از دنیا فقط خبرهای آن، باقی می‌ماند)

توجه: برای یافتن مصراع یک بیت، یا باید آن بیت را حفظ باشیم و یا این که در ترجمه‌ی مصراع داده شده مهارت کافی داشته باشیم. البته گاهی از راه قواعد نیز می‌توان به مصراع دوم، پی برد. مثلاً در همین سؤال، کلمه‌ی «مَنْ» به معنای «هر کس» به فعل شرط و جواب شرط نیاز دارد و هرگز بعد از آن کلمه‌های «فَهُوَ» و «قَلَمَا» قرار نمی‌گیرد.

تست: «وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِظَ الْقَلْبُ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ.» الأقرب إلى مفهوم الآية هو:

- (۱) العبادة والتوجه إلى الله. (۲) الجهاد ومقاتلة الأعداء.
 (۳) الاجتهاد والمثابرة في الحياة. (۴) حسن الخلق ومداراة الناس.

پاسخ: گزینه‌ی (۴)

با توجه به ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه، گزینه‌ی (۴) صحیح است. ترجمه‌ی آیه: «اگر درشت خوی سنگدل بودی از پیرامونت پراکنده می‌شدند.» یعنی (ای رسول ما) دلیل گرایش مردم به شما و جمع شدن آن‌ها در اطراف شما، اخلاق نیک‌تان است و «إِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ» «تو بر خلق و خوی بزرگی (آراسته) هستی» و اگر بداخلاق بودی، مردم از پیرامونت پراکنده می‌شدند.

تست: «وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطَانًا.» المقصود من الآية الشريفة هو:

- (۱) القصاص (۲) العفو (۳) القتال (۴) المشورة

پاسخ: گزینه‌ی (۱)

از راه ترجمه و تفسیر این آیه‌ی شریفه، پاسخ به دست می‌آید.
 ترجمه: «هر کس مظلومانه (به ناحق) کشته شود، ما برای سرپرست و ولی او قدرت و تسلط قرار داده‌ایم.» یعنی ولی یا اولیای ذم، این قدرت را دارند که انتقام گرفته و قصاص کنند. این آیه‌ی شریفه، از سوره‌ی مبارکه‌ی «اسراء» آیه‌ی (۳۳) می‌باشد که در درس ۴ عربی سال سوم آمده است.
 ترجمه و فهم دقیق آیه، ما را به پاسخ می‌رساند.

تست: «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ» عَيْنُ الْأَقْرَبِ إِلَى مَفْهُومِ الْآيَةِ:

- (۱) «قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ» (۲) «رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا»
 (۳) «إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا» (۴) «إِنَّ الْأَرْضَ يَرُثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ»

پاسخ: گزینه ی (۴)

با توجه به ترجمه ی آیه ی شریفه ی داده شده و ترجمه ی گزینه ها، مشخص می شود که پاسخ صحیح، گزینه ی (۴) است. ترجمه ی آیه ی «و تُرِيدُ...»: «و می خواهیم بر کسانی که در زمین ضعیف شدند، مَنّت بگذاریم و آن ها را پیشوایان و وارثان زمین قرار دهیم.» این آیه ی شریفه، بیان کننده ی این مطلب است که سرانجام، زمین از آن صالحان زمین خواهد شد و زمین را بندگان صالح خداوند به ارث می برند. این آیه ی شریفه، به امام عصر (عج) نیز انتساب دارد. موضوع به ارث بردن زمین در گزینه ی (۴) آمده است. به ترجمه ی گزینه ها توجه فرمایید:

(۱) هدایت از گمراهی، مشخص شده است. (۲) پرودگارا! این سرزمین را امن قرار ده. (۳) همانا ما آنچه را که بر روی زمین قرار دارد، زینت و زیور آن قرار داده ایم. (۴) همانا زمین را بندگان صالح من به ارث می برند. فهمیدن دقیق معنا و مفهوم آیات پس از ترجمه ی آن، ما را به سوی جواب صحیح، رهنمون می سازد.

کست: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ.» المقصود من الآية هو:

(۱) إِنْ أَرَدْنَا أَنْ يُغَيِّرَ اللَّهُ أَحْوَالَنَا فَلَنُغَيِّرَنَّ نَحْنُ أَحْوَالَنَا أَوَّلًا.

(۲) عَلَيْنَا أَنْ نَدْعُو رَبَّنَا لِنُغَيِّرَ أَحْوَالَنَا لِأَنَّ الْأُمُورَ كُلَّهَا بِيَدِهِ.

(۳) لَا يُمَكِّنُ تَغْيِيرُ أَحْوَالِنَا إِلَّا بِالذِّعَاءِ وَ التَّمَنَّى.

(۴) إِنَّ اللَّهَ يُغَيِّرُ أَحْوَالَ قَوْمٍ قَدْ تَوَكَّلُوا عَلَيْهِ وَ لَمْ يَهْتَمُّوا بِتَغْيِيرِ أَحْوَالِهِمْ.

پاسخ: گزینه ی (۱)

اگر ترجمه ی دقیق آیه ی شریفه و گزینه ها را بدانیم پاسخ به دست می آید:

ترجمه ی آیه: «همانا خداوند (احوال) قومی را تغییر نمی دهد مگر این که آن ها خودشان (احوال) خود را تغییر دهند.» این آیه ی شریفه، بیان کننده ی اراده ی انسان در سرنوشت خود است. می توان گفت معادل «از تو حرکت از خدا برکت» می باشد. منظور آیه این است که برای تغییر احوال زندگی خود، نباید دست روی دست بگذاریم و منتظر بمانیم تا خداوند احوال ما را تغییر دهد و یا این که بنشینیم و فقط دعا کنیم. می توان گفت که تغییر حالت خوب به بد نیز به دست انسان است. گاهی انسان در شرایط خوبی به سر می برد اما به واسطه ی اعمال بدی که از وی سر زده است، احوال خوب او به احوال بد تبدیل می شود. «إِنْ أَحْسَنْتُمْ، أَحْسَنْتُمْ لَأَنْفُسِكُمْ وَ إِنْ أَسَاءْتُمْ فَلَهَا» یعنی: «اگر خوبی نمودید، به خودتان خوبی کردید و اگر بدی نمودید نیز به خودتان بدی کردید.»

با ترجمه ی گزینه ها، به راحتی به پاسخ صحیح می رسیم:

(۱) اگر بخواهیم خداوند احوال ما را تغییر دهد باید اول خودمان احوال مان را تغییر دهیم (صحیح است)

(۲) ما باید پروردگارمان را بخوانیم (دعا کنیم) تا احوال مان را تغییر دهد زیرا تمامی امور در دست اوست (نادرست است، البته تمامی امور ما دست خداوند است اما این که کاری انجام ندهیم و با دعا کردن، از خداوند بخواهیم که احوال ما را تغییر دهد، نادرست است)

(۳) تغییر احوال مان ممکن نیست مگر با دعا و آرزو نمودن (نادرست است)

(۴) همان خداوند احوال قومی را تغییر می دهد که بر او توکل کرده اند و به تغییر دادن احوال خود توجه نکرده اند. (نادرست است)

تست: «الْقُرْآنُ غَضٌّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» عَيْنَ الْمَفْهُومِ مِنْ هَذِهِ الْعِبَارَةِ:

- (۱) جَعَلَ اللَّهُ الْقُرْآنَ لَزْمَانٍ دُونَ زَمَانٍ. (۲) إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْقُرْآنَ لِنَاسٍ دُونَ نَاسٍ.
(۳) الْقُرْآنُ فِي كُلِّ زَمَانٍ جَدِيدٌ. (۴) الْعَمَلُ بِالْقُرْآنِ صَعْبٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

شاید بتوان با ترجمه‌ی کلمه‌ی کلیدی «غَضٌّ» به پاسخ رسید. «غَضٌّ» یعنی: «جدید، تازه» ترجمه‌ی عبارت اصلی داده شده می‌شود: «قرآن تا روز قیامت تازه و جدید است» یعنی قرآن هرگز کهنه نمی‌شود و برای زمان و یا مردمی خاص، نازل نشده است و البته همین، راز تازگی قرآن است. به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید:

- (۱) خداوند قرآن را برای زمانی به جز زمانی دیگر قرار داده است (نادرست است زیرا قرآن برای زمان خاصی نیست)
(۲) همانا خداوند قرآن را برای مردمی به جز مردمی دیگر قرار داده است (نادرست است زیرا قرآن برای مردم خاصی نیست بلکه کتابی است که همه‌ی افراد بشر می‌توانند از آن استفاده کنند و به راه راست رهنمون شوند)
(۳) قرآن در هر زمانی، جدید و تازه است (صحیح است. زیرا در جمله‌ی اصلی داده شده، کلمه‌ی «غَضٌّ» به معنای جدید و تازه آمده است و همان معنا، در این گزینه درج شده است)
(۴) عمل به قرآن تا روز قیامت سخت است (نادرست است. زیرا «غَضٌّ» به معنای «تازه و جدید» است نه به معنای «سخت»)

تست: «الَّذِي صَادَقَ الْأَخْيَارَ فَهُوَ مِنْهُمْ وَالَّذِي صَادَقَ الْأَشْرَارَ نَحْسَبُهُ وَاحِدًا مِنْهُمْ.» عَيْنَ الْخَطِئِ فِي الْمَفْهُومِ:

- (۱) الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ. (۲) يُعْرِفُ الْإِنْسَانُ بِأَصْدِقَائِهِ.
(۳) تُعْرِفُ الْأَشْيَاءُ بِأَصْدَادِهَا. (۴) كُلُّ قَرِينٍ بِالْقَرِينِ يَقْتَدِي.

پاسخ: گزینه‌ی (۳)

ترجمه عبارت «الَّذِي صَادَقَ...» می‌شود: «کسی که با خوبان، دوستی کند از آنان است و کسی که با بدان، دوستی کند او را یکی از آنها به حساب می‌آوریم»

(منظور این است که هر کسی از دوست خود، تأثیر می‌پذیرد و افراد را می‌توان از دوستانشان شناخت)
گزینه‌ی (۳) نمی‌تواند بیان‌کننده‌ی مفهوم این عبارت باشد. به ترجمه‌ی گزینه‌ها توجه فرمایید:

- (۱) آدمی بر آیین و روش دوست خود است (صحیح است. زیرا بدین معنی است که آدمی به روش دوست خود عمل می‌کند و از او تأثیر می‌پذیرد)
(۲) آدمی، با دوستانش شناخته می‌شود (صحیح است. زیرا بدین معنی است که اگر بخواهی شخصی را بشناسی، ببین با چه کسی معاشرت می‌کند و دوست او کیست!)
(۳) اشیاء، با ضدشان شناخته می‌شوند (نادرست است. زیرا این عبارت بیش‌تر در علم فلسفه به کار می‌رود و بدین معنی است که اگر بخواهی چیزی را بشناسی باید معنای متضاد آن را بدانی یعنی شیرینی شناخته نمی‌شود مگر این که معنای تلخی را بدانیم و روشنایی، با تاریکی معنا پیدا می‌کند.)
(۴) هر دوستی (شخصی) از دوست خود پیروی می‌کند. (صحیح است. زیرا بیان‌کننده‌ی این مطلب است که انسان از دوست خود تأثیر می‌پذیرد)

توجه: مهارت در ترجمه‌ی عبارت‌ها، در پاسخ دادن به تست‌های مفهومی، ضروری است.